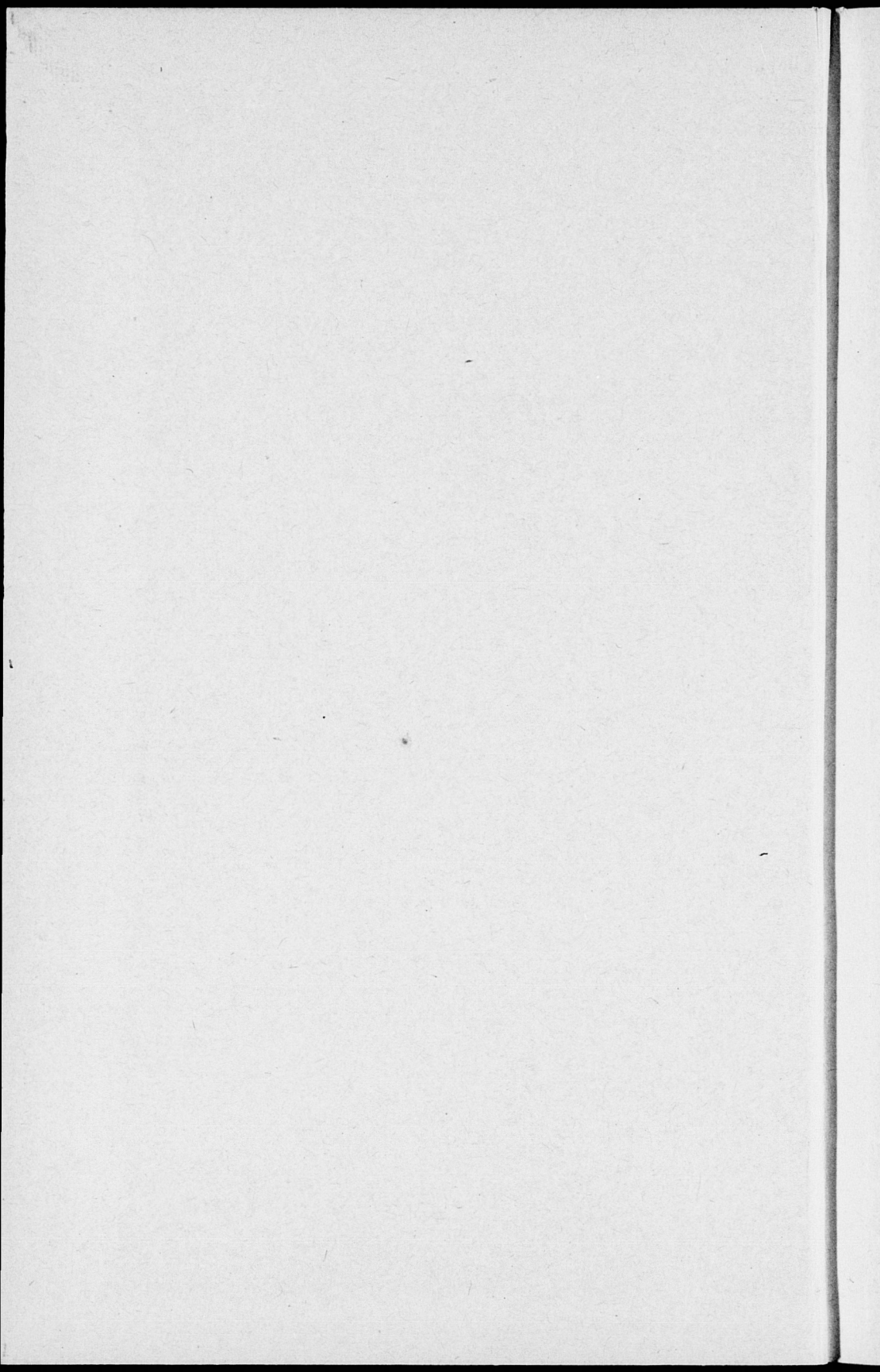
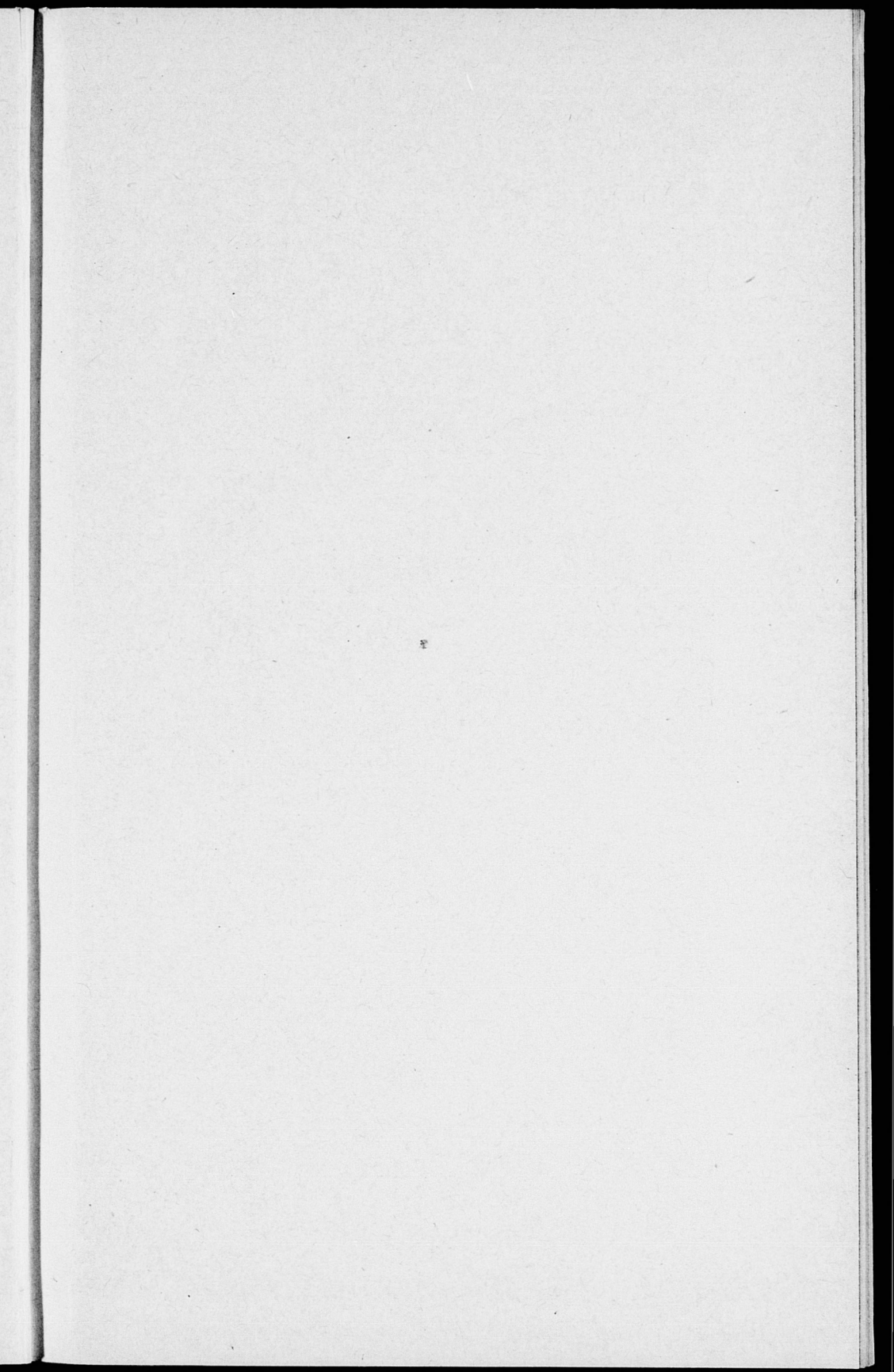

C
2670

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2911 203 8

C

2670

Jansz

Maatschappij ter bevordering der
Veeartsenijkunde

IN

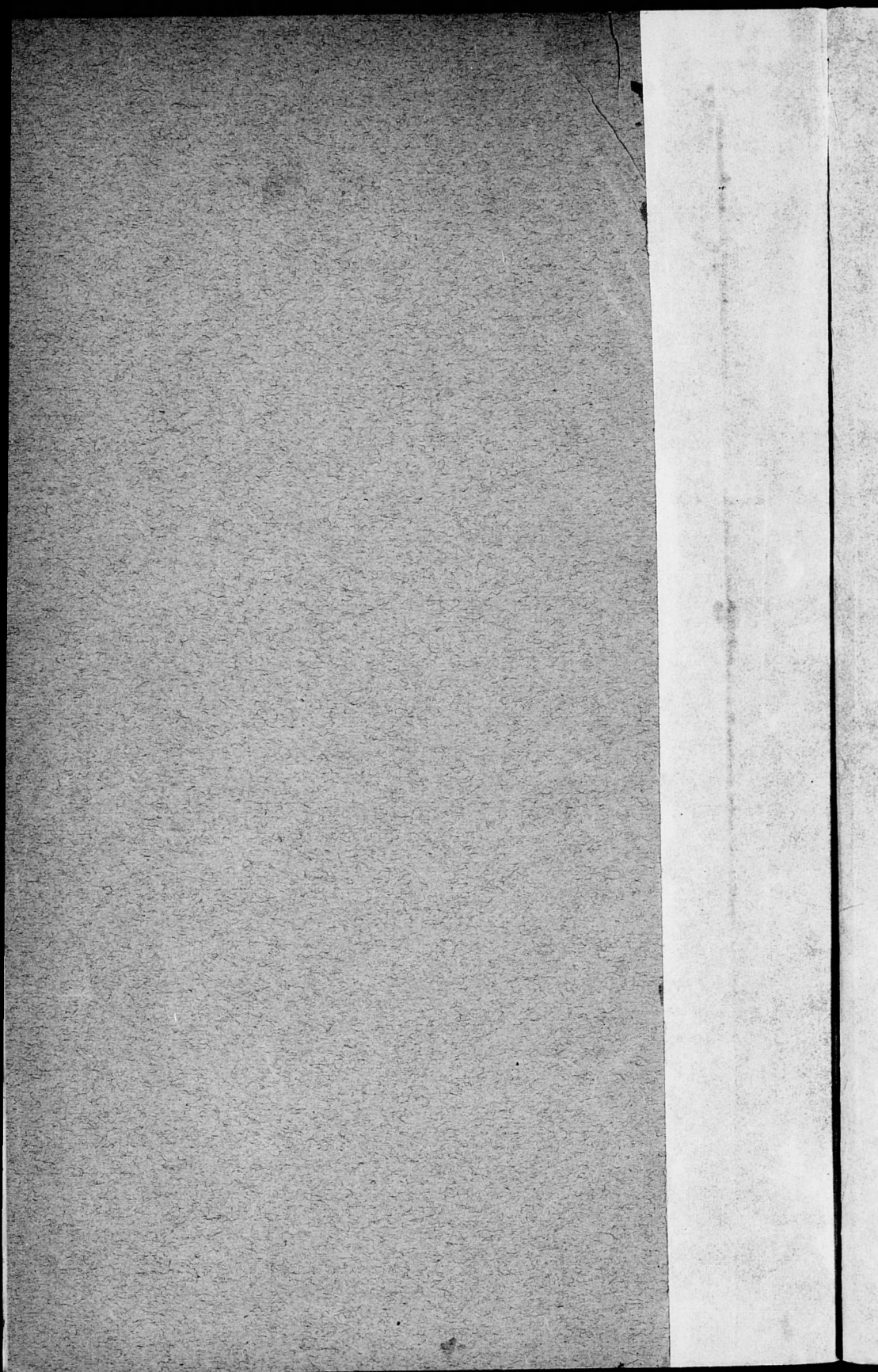
N E D E R L A N D .

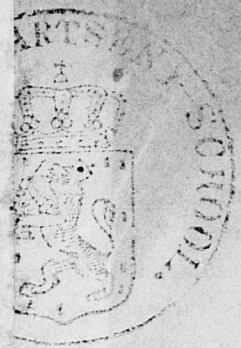
—•••—
RAPPORT der Commissie in zake
Varkensziekte.

C

2670

R A P P O R T der Commissie in zake
het onderzoek naar de werking
der wettelijke bepalingen bij var-
kensziekte — benoemd naar aan-
leiding van een besluit, genomen
in de 29ste Algemeene Vergadering
der Maatschappij ter bevordering
der Veeartsenijkunde in Nederland.

De Commissie bovengemeld heeft de eer het volgende verslag uit te brengen.

Aanvankelijk was het ons doel — of liever het doel van 4 leden der Commissie — een onderzoek in te stellen naar de besmettelijkheid der varkensziekte (Rothlauf), naar de werking der wettelijke bepalingen gedurende de twee eerste jaren en naar de resultaten der enting. Ook de Voorzitter van het Hoofdbestuur gaf den wenk in dien zin onze taak te vervullen. Om over het nut der enting en over de besmettelijkheid der ziekte een juiste uitspraak te kunnen doen, stelde de Commissie zich voor — op plaatsen, waar van bodeminfectie geen sprake kon zijn — onder de meest mogelijke voorzorgen ent- en contrôleproeven te nemen.

Het onderzoek naar de besmettelijkheid der ziekte werd in een 2de Commissievergadering bestreden door den Heer REIMERS (die in de 1ste vergadering afwezig was). Hij toch beweerde, dat een zoodanig onderzoek niet aan de orde was en dat hij geen mandaat in dien zin had aanvaard. De juistheid van deze bewering moest worden erkend en het onderzoek naar de besmettelijkheid was hiermede van de baan. Wel werd echter goedgevonden in het beredeneerd rapport der Commissie de gronden aan te geven, waarop het aannemen van de besmettelijkheid berust.

Daarna werd besloten :

1°. Ten bate der voorgestelde proefnemingen ons te wenden tot Z. E. den Minister van Binnenl. Zaken, met verzoek ons een zoo ruim mogelijke subsidie toe te staan en, voor het geval van verlies der geënte varkens — aan varkensziekte — toepassing te verkrijgen van het K. B. van 12 Mei 1889 (Stbl. n°. 62) art. 1. b., waarbij vergoeding kan worden verstrekt voor aan de ziekte gestorven dieren.

2°. Subsidie te vragen voor hetzelfde doel aan de Maatschappij ter bevordering der Veeartsenijkunde in Nederland.

3°. Financiëelen steun te verzoeken aan de voornaamste landbouw-maatschappijen voor te nemen entproeven.

4°. Ten bate van het onderzoek naar de werking der wettelijke bepalingen en der enting een circulaire te richten aan de veeartsen en aan de voornaamste landbouw-maatschappijen in Nederland.

Met moed togen wij aan het werk. Twee Commissieleden (de Heeren VAN OIJEN en BILLROTH) werden aangewezen om een bezoek af te leggen bij den Heer RUIJSCH, Adviseur voor medische en veterinaire politie, en — daar steun vindende — het adres aan Z. Exc. den Minister van Binnenl. Zaken te overhandigen en bij Z. Exc. verdere stappen te wagen tot het verkrijgen van ondersteuning voor de zoo gewenschte proefentingen. Aanvankelijk meende de Commissie in deze te zullen slagen, tot een schrijven van bovenbedoelden Minister — na ingewonnen advies van den Directeur der Rijks-Veeartsenijsschool te Utrecht — onze plannen in duigen deed vallen. Het scheen dat het nemen van entproeven in Oost- en West-Dongerdeel den steun aan onze Commissie overbodig maakte. Onze proefnemingen moesten dus achterwege blijven wegens gebrek aan financiëelen steun der Regeering, want, niettegenstaande de Maatschappij ter bevordering der Veeartsenijkunde in Nederland een som van f 250 voor ons doel beschikbaar stelde en eenige landbouw-maatschappijen ons ook financieel wilden bijstaan, bleek toch dat de daardoor verkregen

gelden bij lange niet toereikend waren om de vrij aanzienlijke kosten voor voeding en verpleging der varkens te bestrijden.

Wel werd een lid der Commissie omstreeks dien tijd persoonlijk uitgenoodigd te Blankenham (Overijssel) 70 à 80 varkens te enten en stelde hij zich voor deze opdracht voor de Commissie ten nutte te maken; doch de minder gunstige ligging van Blankenham voor alle Commissieleden eischte te veel financieele opoffering en gaf te weinig waarborg voor voldoende toezicht om met succes van dit aanbod gebruik te kunnen maken.

Er bleef ons dus niets over dan kalm de antwoorden af te wachten van HH. veeartsen en landbouw-maatschappijen op de circulaires (zie bijlagen I en II) aan hen gericht en daarna onze conclusie vast te stellen.

Kalm konden wij zijn, want de rapporten kwamen traag in, zoodat in Juli 1890 nogmaals een circulaire werd verzonden om de veeartsen tot eenigen spoed aan te zetten. Toch mocht het ons niet gelukken de noodige opgaven te verkrijgen en ons rapport vast te stellen vóór de vergadering in Augustus 1890. In de Commissievergadering, gemelde maand gehouden, met het doel de rapporten na te zien, te bespreken, het oordeel der Commissie daaraan te verbinden en zoo de grondstoffen voor ons verslag vast te stellen, waren slechts drie leden aanwezig. In een (den vorigen dag te Amsterdam gehouden) bijeenkomst van President en Secretaris was, met behulp van den Heer BILLROTH, bereids een resumé getrokken uit de antwoorden der veeartsen en landbouw-maatschappijen. Dit maakte op bedoelde vergadering het werk gemakkelijk.

Het bleek dat er waren ingekomen 64 antwoorden van veeartsen en 11 van landbouw-maatschappijen. Alvorens tot een vraagsgewijze behandeling van de antwoorden over te gaan, wenscht de Commissie eenige gronden aan te geven, waarop h. i. de besmettelijkheid van varkensziekte (speciaal Rothlauf) moet aangenomen worden.

Tal van oorzaken zooals: toestand van den bodem, weêrsgesteldheid, slecht voedsel en drinkwater, slechte inrichting van stallen, enz. worden door velen als oorzaken der ziekte aangegeven, zonder dat het gelukt is de ziekte door één van genoemde factoren of door combinaties van deze op te wekken. Evenmin als het gelukt is, door onthouding van drinkwater of geslachtsgemeenschap, bij een hond dolheid te voorschijn te roepen, kan de varkensziekte veroorzaakt worden door het staan op leem of kleiachtigen bodem (mits hierop vroeger geene aan varkensziekte lijdende varkens vertoefden), door hooge of lage temperatuur, mist, zoele regens, slechte stallen, voedsel of drinkwater, mits hierin niet de smetstofkiemen aanwezig zijn.

Slechts door één factor is het met volle zekerheid gelukt de ziekte te voorschijn te roepen en deze factor is het micro-organisme.

Proeven, reeds in 1882 door PASTEUR en THULLIER genomen, bewezen dat enting van in kalfsbouillon geteelde microben (afkomstig van en steeds te vinden bij aan Rothlauf gestorven dieren) bij gezonde varkens de typische Rothlauf deed ontstaan. Ent men muizen of konijnen met het sap uit het weefsel van een aan Rothlauf gestorven varken, dan sterven deze dieren aan een ziekte, die in verschijnselen en pathologisch-anatomische veranderingen zóó juist met Rothlauf overeenstemt, dat er geen twijfel kan bestaan ten opzichte van den aard der ziekte.

Neemt men, in plaats van varkens-specie, het sap uit muizen- of konijnenweefsel (mits deze dieren aan bedoelde ziekte zijn bezweken), of cultures van dat sap, en ent men daarmee weer andere konijnen en muizen, dan treden dezelfde ziekte- en sectieverschijnselen op. Ook varkens, hiermeê geënt, worden aangetast, doch sterven zelden. Zelfs cultures van de achtste generatie deden nog varkensziekte ontstaan (KLEIN). Dit is voorwaar een sterk bewijs voor een bepaalde en daarbij zeer constante smetstof.

BAILLET — die de varkensziekte-bacterie alleen in het bloed

meende te ontdekken en zelfs in het bloed van schijnbaar gezonde dieren, welke op een besmette markt waren geweest — nam verschillende besmettingsproeven, n.l. door enting met cultuurvloeistof, door enting met bloed en door voeding met afval der zieke dieren. In alle drie gevallen ontstond varkensziekte (echter bij varkens zonder doodelijken afloop) en waren de oorspronkelijke bacteriën steeds weer in het bloed der geënte dieren te vinden.

HERBET verkreeg door enting met het onverzwakte virus doodelijke varkensziekte.

EGGELING (wiens symptomen-beschrijving met die van andere waarnemers ten zeerste verschilt) noemt schadelijke invloeden als oorzaken, doch spreekt daarbij in de eerste plaats van iets wat zich aan de planten hecht (dus weer virus). SALMON noemt een virus, evenals CORNEVIN, HESS, GUILLEBEAU, SCHÜTZ en KITT. De twee laatste onderzoekers spreken van een zeer verspreid contagium. Ook door POELS te Rotterdam is het bestaan aangetoond van bepaalde, bij deze ziekte steeds aanwezige, bacillen, die constante cultures geven en bij enting op andere dieren dezelfde ziekteverschijnselen veroorzaken. Een reeks van geleerden heeft dus uitgemaakt, dat bij de ziekte in quaestie steeds micro-organismen optreden en dat deze specifieke ziekteverschijnselen bij andere dieren van dezelfde soort kunnen veroorzaken.

Alleen hieruit kunnen wij reeds met beslistheid de gevolgtrekking maken, dat wij te doen hebben met een besmettelijke ziekte, slechts ontstaande door een bepaalde smetstof.

Nog worden wij in die overtuiging versterkt door de entproeven der laatste jaren. Immers aan de verstokten, die bleven gelooven aan de niet besmettelijkheid der ziekte, is het niet gelukt door het opheffen van de door hen genoemde oorzaken de ziekte te doen verdwijnen, indien dit niet gepaard ging met vernietiging of onschadelijk maken van de smetstof. Met JOHNE, DIEUDONNÉ, e. a. in het buitenland, zien wij, Nederlandsche veeartsen, de varkens-

ziekte hevig optreden in streken waar aan de varkens de zindelijkste, weelderigste hokken en de meest deugdelijke voeding verschaft worden (Friesland en Noordholland), terwijl in andere streken — waar het er met de oeconomie vrij wat slechter uitziet (zooals in sommige streken van Overijssel, Drente, Gelderland en Noordbrabant) — de ziekte weinig of in het geheel niet wordt waargenomen. Zou dit eenendeels pleiten voor het optreden op bepaalden bodem, dan vervalt direct deze gevolgtrekking wanneer wij bij ons te lande de ziekte op allerlei soort van gronden zien optreden.

Hoe geheel anders is die uitslag en de conclusie voor de deskundigen, welke vasthouden aan een specifieke smetstof. Immers, zooals het geschiedt bij sommige besmettelijke ziekten van mensch en dier, als pokken, longziekte, miltvuur, kan ook uit de smetstof der varkensziekte een entstof worden bereid, die, in een gezond varken gebracht, bij dat dier soms niets, soms een meestal zeer lichte en onschadelijke ziekte (de zoogenaamde entziekte) veroorzaakt en dat dier korteren of langeren tijd onvatbaar maakt voor een moedwillige of toevallige besmetting.

Door deze enting, en alleen daardoor, kan men met eenige zekerheid de kwaadaardigheid der varkensziekte voorkomen, wat niet het geval is bij het wegnemen der oorzaken door de bestrijders der besmettelijkheid genoemd.

Al weer een sterk bewijs voor de besmettelijkheid der ziekte. Immers een gewone ziekte, veroorzaakt door invloeden van klimaat en voeding, b. v. een gewone maag-darmcatarrh, laat zich niet door enting voorkomen, om de eenvoudige reden, dat men niet iets bepaalds, iets bijzonders kan aanwijzen, waardoor alleen en altijd die ongesteldheid ontstaat. Alléén bij ziekten, ontstaan door een bepaalde smetstof, is dit mogelijk, en — omdat nu ook die mogelijkheid bestaat bij varkensziekte — volgt ook daaruit het ontstaan en verspreiden der ziekte door een smetstof.

De conclusie, uit de entproeven getrokken, wordt nog versterkt door de besmettings- en contróle proeven,

waarbij men zag dat niet geënte dieren (varkens), met de geënte proefdieren in eenzelfde hok vertoevende, ziek werden en aan varkensziekte bezweken en verder, dat de niet geënte dieren — bij een moedwillige besmetting van geënte en niet geënte varkens — bij lange na niet in immuniteit met de geënte konden wedijveren.

Door veel personen zijn deze ent- en contrôleproeven op verschillende wijze en met verschillend succes genomen.

Wij noemen PASTEUR, THULLIER, FISSCHER, BAILLET, LYDTIN, CAGNY, KITT, HERBET, DIEUDONNÉ, CORNEVIN, HESS, GUILLEBEAU, SCHÜTZ, DEGIVE en van de nederlandsche veeartsen: BERGSMA, BOER, JANSMA, H. v. STAA, SYTSEMA, ZWART, K. F. LAMÉRIS, K. J. WERKMAN, KROES, DE BOER, KOSTER, BILLROTH, TACOMA, HUBENET, LUURS en JANNÉ. Dat hier en daar de entproeven minder goed gelukten, mag voor een groot deel aan bijomstandigheden geweten worden, daar toch van die proeven — op groote schaal genomen en met in achtmeling van de meest mogelijke voorzorgen — de uitkomsten zeer gunstig waren.

Als 2de bewijs dat Rothlauf een besmettelijke ziekte is, veroorzaakt door een bepaalde smetstof, zij aangevoerd dat zij meegaat in de rij van vele infectieziekten, waarbij door enting immuniteit kan worden verkregen. Als verdere bewijsgronden kunnen dienen: dat de ziekte, voornamelijk aan dezelfde plaatsen en stallen gebonden, optreedt en het geheele jaar voorkomt, doch het meest in het warme jaargetijde en zoowel op leem-, als op zand- of kleibodem wordt geconstateerd en dat men door het in praktijk brengen van hygiënische middelen veel uitbreiding kan voorkomen.

Oorzaken dus, door anderen aangegeven als pleitende voor de niet besmettelijkheid, kunnen juist de besmettelijkheid bevestigen. Immers dat Rothlauf in bepaalde streken en in sommige hokken zoo moeielijk is uit te roeien, vindt zijn grond in een heirleger smetstoffen, daar in den bodem aanwezig, en in de moeielijkheid dien bodem (door de physische gesteldheid) er van te bevrijden. Het feit dat Rothlauf zich in het warme of

vochtigwarme jaargetijde het snelst verspreid, wordt verklaard door de meest gewone natuurwet, dat de groei-kracht juist onder die invloeden het grootst is en dus de schadelijke ziektekiemen (het virus der Rothlauf) zich ook het snelst ontwikkelen. Op allerlei bodem komt de ziekte voor en overal woedt zij voort, hier minder daar meer; overal waar de smetstof wordt heengebracht, maakt zij slachtoffers en alleen de meerdere poreusheid, hoogte of laagte van den bodem, kan van invloed zijn op het korter of langer verblijf van de smetstoffen daarin.

Gepaste hygiënische maatregelen met betrekking tot voeding, verpleging, huisvesting en ook doelmatige teelt, dragen bij tot het beperken der ziekte. Weer een feit dat wij bij het heerschen van allerlei besmettelijke ziekten waarnemen. In een door teelt en voeding verzwakt lichaam wordt den minsten weerstand geboden voor schadelijk inwerkende stoffen; op vuile plaatsen, in vuile voederbakken en stallen vindt men de geliefkoosde verblijfplaatsen voor ziektekiemen. Ditzelfde geldt ook voor bedorven en slecht voër. Al deze zaken dus kunnen wel degelijk als bewijsgronden voor onze stelling dienen en zijn ook te beschouwen als oorzaken der varkensziekte — doch steeds als gelegenheidgevende oorzaken, in tegenstelling van de directe oorzaak: de bacil. Sommigen willen het zoo verbreid voorkomen der varkensziekte aanvoeren tegen de besmettelijkheid; doch zeer gemakkelijk kan dat grillig optreden veroorzaakt worden door den zoo levendigen varkenshandel, verkoop en vervoer van zieke varkens, voeding met afval, enz.

Waarnemingen van GRIMM en KONIG hebben geleerd dat de ziekte in stallen, waar zij nooit geweest was, gebracht is door aangekochte varkens. Ook de waarnemingen van RICKERT en LYDTIN bewijzen het verspreiden der ziekte door handel in varkensvleesch.

Een waarneming op het gebied van overbrenging der smetstof constateerde een lid onzer Commissie nog gedurende dit voorjaar. Hij werd n.l. geroepen bij twee gestorven var-

kens in het gehucht Wapserveen (gemeente Havelte), in een streek en op een hoeve waar tot dusver geen ziekte voorkwam. Desgevraagd kreeg hij ten antwoord dat de varkens naar den beer te Wittelte (gemeente Diever) waren geweest, in welke streek nog al wat varkensziekte heerscht en verzwegen wordt. Uit een ingesteld onderzoek bleek toen echter niet, dat langs den weg, door de geleide varkens genomen, hoeven waren, waar op dat tijdstip varkensziekte heerschte. Toch kan hier immers gemakkelijk een besmetting door den bodem, door een of andere poel, goot, moddersloot of zoo iets hebben plaats gevonden. Nog op meerdere plaatsen zijn dezelfde feiten geconstateerd, n.l. dat men tot een zeker moment geheel van de ziekte verschoond bleef, doch dat na de een of andere gebeurtenis, meest op varkenshandel betrekking hebbende, de ziekte is opgetreden.

Zoo, geoorloofd steunende op de vele ervaringen en waarnemingen van bevoegde beoordeelaars, vermeerderd met het geen wij zelve als bewijsgronden kunnen bijbrengen, meenen wij voldoende de quaestie der besmettelijkheid te hebben bewezen en verwachten wij van de zijde der besliste tegenstanders of der twijfelaars het aangeven van doorslaande bewijzen tegen het virulent zijn — of het zich scharen aan onze zijde.

Ook ware het te wenschen dat door de verschillende varkenshouders die besmettelijkheid werd aangenomen of geëerbiedigd, want er wordt door hen soms veel te lichtvaardig een oordeel geveld ten opzichte van het twijfelen aan besmettelijkheid, en vage waarnemingen van enkele niet betrouwbare personen zijn soms in staat om de zorgvuldigste wetenschappelijke proefnemingen tot niets te reduceeren.

Niet zoo beslist als over de al of niet besmettelijkheid, durft de Commissie een oordeel uitspreken aangaande den aard van het virus.

Schromelijk zijn de verwarringen ontstaan in de benamingen der meest heerschende varkensziekten. Men heeft niet vroegtijdig genoeg miltvuur, Rothlauf (vlekziekte), Schweineseuche (borstziekte), Schweinepest (diphtheritische

darmontsteking) van elkander gescheiden en door het gebruiken van vele namen de zaken verward, Zóó moet men verklaren het feit, dat onderzoekers als HARMS, KLEIN, SCHÜTZ, LÖFFLER en EGGELING, ook wat de symptomen der verschillende varkensziekten betreft, soms lijnrecht met elkaar in tegenspraak zijn. Eenmaal een verwarring in de namen en verschijnselen ontstaan zijnde, moest dit gevolgd worden door uiteenloopende beschrijvingen van het microscopisch en bacteriologisch onderzoek. Zoo vond KLEIN de bacillus minimum, BÖLLINGER en PASTEUR cilinderbacteriën en micrococcen. KLEIN beschuldigt PASTEUR van gewerkt te hebben met onzuivere cultures — waarin de bacteriën der kippencholera talrijk aanwezig waren — terwijl SALMON beweert dat de gevonden bacillen van KLEIN septicaemiebacillen waren. BAILLET vond bacteriën, doch alleen in het bloed, in tegenstelling van anderen, die in de meeste weefselsappen en sereuse uitstortingen het virus konden aantoonen. CORNEVIN constateerde dat de werkzaamheid van het virus vernietigd werd door verhitting en uitdrooging. Dit pleit ten zeerste voor een vast contagium en tevens sluit het de besmetting langs de luchtwegen uit. (Ongelukkig nam CORNEVIN zijn proeven met duiven, die volgens KLEIN voor besmetting onvatbaar zijn.) Het virus zou op zijn minst een vochtige omgeving noodig hebben en kan dan langs huid en darmkanaal besmetten. Het gemakkelijkst echter langs dezen laatsten weg, in verband met de eigenaardige gewoonte der varkens om overal in te snuffelen.

De uitwerpselen zijn zeer rijk aan microben — ergo ook de mest; uit de mest dringen de kiemen in den bodem, blijven daar bewaard en kunnen verplaatst worden door insecten, muizen, ratten, mollen en dergelijke. Ook in pekewater en in het zoogenaamde spoelwater blijven de microben leven en op die wijze kunnen zij door greppen, slooten en stroomen verspreid worden.

Een en ander is van zeer groot belang, wanneer er

sprake is van ontsmetting, mestvervoer en slachten.

Volgens LÖFFLER en SCHÜTZ vinden wij bij Rothlauf fijne bacillen en bij Schweineseuche ovale bacterien. SCHÜTZ beweert dat de fijne Rothlaufbacil identisch is met de bacil der muizensepticaemie en dat de ovale Schweineseuchebacterie overeenkomt of gelijkstaat met het virus der konijnensepticaemie. Schweineseuchebesmetting zou dan hoofdzakelijk langs de luchtwegen plaats vinden, in tegenstelling met de Rothlaufverbreiding, die hoofdzakelijk langs het darmkanaal geschiedt.

In overeenstemming hiermede zijn de proeven van KITT, waaruit bleek dat de beschuttende enting werkeloos bleek bij Schweineseuche en dat konijnen, met de Rothlaufbacil geënt, dezelfde verschijnselen vertoonen als die met de muizensepticaemiebacil geënt. Het virus zou volgens KITT in het konijnenlichaam niet verzwakken, doch het optreden van Rothlauf — in lichten graad — alleen zijn oorzaak vinden in het feit, dat, door enting uit het konijnenlichaam, in een zelfde hoeveelheid entstof veel minder bacillen worden aangetroffen, dan wanneer men deze hoeveelheid direct van het aan Rothlauf lijdende of bezweken varken had genomen. Uit de verdere entproeven van KITT blijkt tevens dat grootere dieren immun waren ten opzichte van het Rothlaufvirus. Slechts bij witte muizen, duiven, witte ratten en konijnen kon met succes de ziekte worden overgebracht (CORNEVIN). KITT entte een koe, twee schapen, zeven eenden en vier ganzen zonder gevolg. Ook hij zag slechts werking van het virus bij witte muizen. Veldmuizen bleken totaal immun.

Hoeveel er nu ook door deze onderzoekingen en uitkomsten te zeggen valt voor het identisch zijn van Rothlauf met muizensepticaemie — toch zijn er nog zaken die verder moeten bewezen worden, alvorens wij met SCHÜTZ en KITT kunnen meêgaan. Immers, volgens de onderzoekingen van KOCH, GAFFKY, HUPPE, e. a. bevinden zich de septicaemiebacillen in velerlei stoffen, zooals in afgestorven weefsel,

bedorven voedsel, darminhoud, urine, water, enz. Zou dit ook een bacil zijn die vrijwel identisch is met die van muizensepticaemie en zoo ja — zou dan de bacil van gemelde ziekte zoo onwerkzaam zijn bij grootere dieren? Wij weten toch dat door minimale hoeveelheden septische stoffen, dus septicaemiebacillen, in het bloed van de grootste dieren en ook van den mensch te doen opnemen, in zeer veel gevallen de dood het gevolg is — welnu, zou dit ook plaats hebben met het virus van muizensepticaemie? Zoo ja, dan kan ze niet identisch zijn met Rothlauf, omdat Rothlaufvirus volgens de zoeven genoemde onderzoekingen onwerkzaam blijkt bij grootere dieren en bij den mensch. Van de bacterie der kippen-cholera is het bewezen dat zij niet onschuldig is voor grootere huisdieren en zelfs bij koeien en paarden een dodelijke enteritis veroorzaakt (LÖFFLER). Dan moet het onderzoek zich richten naar de eigenaardige uitkomsten van KITZ, omtrent de immuniteit der veldmuizen voor het Rothlaufvirus. Zou ook dit geen verschilpunt opleveren?

Men onderzoekte verder of varkens, geënt met afval van aan muizensepticaemie bezweken muizen — of met cultuurvloeistof daarvan — ook verschijnselen van Rothlauf krijgen en of muizen, geënt met entstof van Rothlauf, ook immun zullen zijn voor het virus van muizensepticaemie.

Van het grootste belang moet een dergelijke reeks van onderzoekingen worden geacht, omdat hiermede beslist het vraagstuk van het nut der enting en wettelijke bepalingen is op te lossen.

In hoeverre een en ander met elkander in verband staat, zal bij het behandelen der verschillende vraagpunten nader blijken.

BEHANDELING DER VRAAGPUNTEN.

Vraagpunt I. Zijn er wettelijke bepalingen noodig ter bestrijding der varkensziekte?

Van de 64 ingekomen antwoorden van veeartsen op deze vraag, luidden er 40 beslist voor het bestaan der wettelijke bepalingen, 9 tegen, 15 onbeslist (Bijlage III).

De voorstanders der wettelijke bepalingen geven daarvoor aan: nuttig als proefneming, van belang met het oog op het vervoer; uitvoerhandel; waarborg voor goedgekeurd spek; om de vleeschkeuring te bevorderen; omdat de varkenshouders zelve niet de minste maatregelen nemen; om de uitbreiding der ziekte tegen te gaan, enz.

De tegenstanders motiveeren hun standpunt als volgt: de ziekte is niet alleen contagieus, doch ook miasmatisch en uitroeiing wordt dus niet verkregen; de ziekte is enkel miasmatisch, toe te schrijven aan atmosferische of lokaal schadelijke invloeden en kan (eens ontstaan zijnde) besmettelijk worden; wettelijke bepalingen zullen weinig effect hebben, omdat de ziekte slechts tijdelijk heerscht; omdat de uitvoering te wenschen overlaat; omdat zij niet afdoende zijn.

De onbeslisten achten het uitspreken van een oordeel (nu reeds) voorbarig. Zij willen eerst de ziekteoorzaak opgespoord zien en achten maatregelen nuttig, mits in overeenstemming met de eischen der wetenschap en oeconomie.

De antwoorden door de verschillende landbouwmaatschappijen ingezonden luiden ten opzichte van het wenschelijk zijn der wettelijke bepalingen meest alle bevestigend.

De Commissie — overigens ten zeerste de vele zakelijke antwoorden waardeerende — meent toch te moeten opmerken, dat verschillende deskundigen zich bij het beantwoorden van vraag I te veel hebben bezig gehouden met het fait accompli — dat er reeds wettelijke bepalingen bestaan en ze deze in mindere of meerdere mate afkeuren. Ant-

woorden als: „omdat de uitvoering te wenschen overlaat” of „omdat de bepalingen niet afdoende zijn”, slaan geenszins op onze stellige vraag, te minder daar wij in vraag II de gelegenheid geven alle op en aanmerkingen aan te voeren.

Wanneer wij moeten motiveeren waarom er wettelijke bepalingen (welke dan ook) noodig zijn, dan geven wij daarvoor in de 1ste plaats aan: de besmettelijkheid.

Moge men daartegen aanvoeren, dat toch ook bij zoovele andere ziekten (ook bij huisdieren) de besmettelijkheid voldoende bewezen is, zonder dat nog wettelijke bepalingen daaromtrent bestaan, dan merken wij op, dat voorzeker ook daar gepaste maatregelen (desnoods wettelijk voorgeschreven) evengoed nut zouden hebben. Sluit het niet bestaan van wettelijke bepalingen bij andere besmettelijke ziekten in zich, dat zij daarbij schadelijk zouden werken? Voorzeker niet altijd, doch eensdeels de eisch: het niet te veel uitoefenen van pressie en aan banden leggen, anderdeels: moeielijke uitvoerbaarheid en bezwaarlijk treffen van gepaste bepalingen, in verband met den aard en de verbreiding van sommige besmettelijke ziekten, zullen het vaststellen van die bepalingen tegengaan.

Bij een besmettelijke ziekte van zoo'n grooten omvang, met zulk een hevigheid optredende, zijn wettelijke bepalingen gebiedend vereischt, zoowel met het oog op onze varkensteelt als op den binnen- en buitenlandschen handel. Te meer is het gebiedend, wijl (zooals ook het gewaardeerde antwoord uit Huizum luidt) de varkenshouders zelve weinig of geen maatregelen tot verbeterde inrichting van stallen, betere voeding en verpleging, ontsmetting, enz. nemen.

De eigenaardigheid van het varken, dat het zich zoo gemakkelijk laat mesten en allerlei afval en bedorven voedsel vrijwel in vet en spek omzet, is oorzaak van het aantreffen der varkens niet alleen bij de eigenlijke landbouwers, doch ook veel bij arbeiders uit den boerenstand, zoowel als bij ambachtslieden in kleine en grootere dorpen en steden.

Wat wordt er door varkenshouders en mesters gedaan bij het uitbreken der ziekte? Van de eigenlijke boeren zullen velen zich — zoo de ziekte op hun stallen uitbreekt en zij daartoe kans zien — van alle of een gedeelte hunner varkens door verkoop ontdoen. Sommigen slachten ze en wel op een haastige, slordige manier, meestal zonder de ingewanden te bewaren, die dan weggeworpen worden en door honden of katten in den omtrek kunnen worden verspreid. De gestorven dieren komen bij enkelen nog in consumtie, maar worden dikwijls begraven; hoevelen daarvan door anderen worden opgegraven en toch in consumtie gebracht, is echter niet te zeggen.

Dat de hygiënische verhoudingen, waaronder deze dieren tot mindere of meerdere mate van welgedaanheid worden gebracht, zeer verschillend en dikwijls zeer treurig zijn, behoeft geen betoog en wordt ook voldoende gestaafd door de uitvoerige mededeelingen der veeartsen.

In de 1ste plaats dus moeten maatregelen worden genomen in het belang van onzen veestapel. Ook al vroeg het buitenland geen certificaat ten opzichte van varkensziekte, dan zou dit toch nooit een motief mogen zijn, om de maatregelen achterwege te laten. Wij zorgen het eerst voor ons zelf.

Ten 2de is het plicht in het belang van den uitvoerhandel. Het buitenland vraagt van ons wel degelijk varkens uit streken, waar geen besmettelijke veeziekten heerschen en spek van onze eigen varkens.

Er is beweerd dat maatregelen tegen varkensziekte het ontduiken van de bepalingen op de andere veeziekten in de hand zal werken. Zelfs al ware dit zoo, dan nog moesten de maatregelen bij varkensziekte niet uitblijven, wanneer de eischen der wetenschap en oeconomie (zooals de Heer VAN DULM zegt) zulks vorderen. Wanneer er sprake is van maatregelen ter wering van varkensziekte, dan bepalen wij ons tot die ziekte alleen en dalen wij niet af tot utiliteitsbeginselen ten opzichte van andere besmettelijke

ziekten, welke voorziening behoeven. Wij kunnen dus niet anders doen, dan ook deze aanhaling tegen wettelijke bepalingen te beschouwen als een poging tot een bewijs uit het ongerijmde.

Maatregelen zijn dus gewenscht. Op eigen initiatief der varkenshouders worden zij niet genomen — wat meer is — er worden praktijken beoefend, welke het verspreiden der ziekte op onrustbarende wijze in de hand werken. Het is dus noodzakelijk dat de Regeering er zich mede bemoeit en de maatregelen voorschrijft aan lieden, die geen doorzicht hebben of willen gebruiken om hun eigen voordeel te behartigen en niet eerlijk genoeg zijn om hunne medemenschen te behoeden voor de gevolgen van een ramp, welke hun getroffen heeft. Welke die maatregelen moeten zijn, is bij de beantwoording der 1ste vraag niet aan de orde.

Wij willen dit behandelen in het antwoord op de volgende vragen.

Vraagpunt II. Moeten er in het tegenwoordige Kon. besluit veranderingen gemaakt worden?

Op enkele uitzonderingen na verklaren zich alle veeartsen en landbouwmaatschappijen vóór het aanbrengen van veranderingen in het tegenwoordige Kon. besluit (Bijlage IV). De enkele voorstanders van het onveranderd blijven bestaan der daarvoor vigeerende bepalingen voeren daarvoor aan:

dat eerst deze maatregelen flink moeten worden toegepast, alvorens het succes der werking kan worden uitgesproken. De veranderingen welke, volgens de ingekomen antwoorden, moeten gemaakt worden, zijn de volgende:

Tegen Art. 62 (K. B. v. 27 Maart 1888, Stbl. 67) wordt aangevoerd, dat de scheiding zoo moeielijk is tot stand te brengen, wijl het slecht is uit maken wat verdachte, zieke of gezonde varkens zijn; dat men gelegenheid geeft tot de ontwikkeling van een heirleger ziektekiemen, welke zich in den bodem deponeren; dat met de on-

voldoende bepalingen omtrent afsluiting der besmette hoeven, de verspreiding niet voldoende wordt verhinderd, gedurende den tijd van verdachtzijn of tot na afloop van het laatste ziektegeval.

Art. 63. Hiertegen worden tal van bezwaren geopperd.

Ten 1ste zou het Staatstoezicht te lang laten wachten, eer er een beslissing [kan vallen, omtrent het al of niet optreden van een geëxamineerd veearts.

Ten 2de wil men het onderzoek en ook de keuring enkel opgedragen zien aan geëxamineerde veeartsen en dan op kosten van het Rijk. Dit onderzoek moest dan direct door de zorg van den burgemeester kunnen worden ingesteld.

Ten 3de wordt gewenscht: verbranding van huid, bloed, afval en ingewanden van alle gekeurde, verdachte varkens, daar moeielijk is uit te maken of ook daarin niet alreeds het virus zich bevindt.

Ten 4de werkt het vrij in consumtie brengen van het vleesch der zieke dieren — na keuring — de verspreiding der ziekte in de hand, daar volgens CORNEVIN ook het spiersap virulent is.

Ten 5de is het bepaalde in art. 63 in strijd met art. 67?

Ten opzichte van art. 64 wordt door velen opgemerkt, dat dit artikel ruime toepassing moest vinden. Wij komen daarop terug bij vraagpunt III.

Art. 65. De meeste deskundigen zijn het er over eens, dat de verbranding en opvolgende desinfectie met niet te veel zorg kan worden uitgevoerd; anderen achten een deugdelijke ontsmetting der hokken ondoenlijk; nog anderen willen alleen begraving, omdat verbranding te veel tijd vordert en niet goed geschiedt. Velen willen de verbranding en de ontsmetting doen geschieden onder toezicht van een geëxamineerd veearts en achten het toezicht der politie niet voldoende. Bij de desinfectie der hokken moet vooral op goede bodem-desinfectie worden gelet en zooveel mogelijk worden afgebroken en uitgespit, daarna nieuwe hokken met diepen zandbodem, waarover een ondoordringbaren vloer;

herhaalde gedeeltelijke of geheele vernieuwing van den bodem en toezicht op de hokken (ook als er geen ziekte heerschende is).

Art. 66. Door velen wordt de termijn van 10 dagen te kort geacht. Overigens worden er ten opzichte van dit artikel geen aanmerkingen gemaakt.

Art. 67. Is volgens enkelen in strijd met artikel 63; overigens eischt men van vele zijden een strenge toepassing van dit artikel, vooral ook met het oog op den mest.

De aanmerkingen op art. 68 worden bij de enting behandeld.

Algemeene aanmerkingen zijn: 1ste De inrichting van het Veeartsenijkundig Staatstoezicht, waardoor niet ieder veearts gerechtigd is adviseerend — handelend — op te treden, 't geen met tijdverlies gepaard gaat en tot impopulair worden der voorschriften aanleiding moet geven.

2de. Klachten over burgemeesters, welke de aangiften onder zich houden en overigens den spot drijven met de voorschriften, gevolgelijk deze zoo slordig mogelijk doen uitvoeren, wat zeker niet zonder invloed is op hun gemeenteveldwachters, die op hun beurt weer bij de varkenshouders de uitvoering der voorschriften bespottelijk maken.

3de. De burgemeesters moesten eenvoudiger instructies hebben en direct van een geëxamineerd veearts gebruik kunnen maken. Ook ten opzichte van het terugkrijgen der voorgeschoten gemeente-gelden moest men het die heeren niet zoo lastig maken.

4de. De maatregelen moesten meer uniform worden uitgevoerd.

5de. Er is gebrek aan het noodige toezicht.

Tot zoover een uittreksel uit de verschillende antwoorden op deze vraag.

Zooals wij reeds in onze inleiding opmerkten, moet de aard der smetstof en de wijze van verbreiding der ziekte, den weg aangeven, welke bepalingen moeten worden toegepast.

Is de smetstof cosmopolitisch, dan zal het niet gelukken langs den weg van verbranding, ontsmetting en bodemdesinfectie de ziekte te doen uitroeien. Vooral niet wanneer Rothlauf ontstaat evenals zure melk of oedeem en de smetstof zoowel contagieus als miasmatisch is. Volgens de aanhalingen der inleiding mogen wij ons ten opzichte van Rothlauf vrijwel bepalen tot het contagium. Of echter dit contagium enkel in het varkenslichaam zich ontwikkelt en er niet een gelijke smetstof bij de overal in den bodem verspreide muizen wordt gevonden, is een onbeslist vraagstuk. Wel is het zeker, dat op velerlei wijzen het contagium verspreid kan worden en wij geen absolute zekerheid kunnen geven, dat, door stipte toepassing der maatregelen, er eenmaal een tijd zal aanbreken, dat de voorraad varkensziektevirus is uitgeput. Toch is het contagium niet zoo cosmopolitisch als van ziekten, die door allerlei soort smetstoffen kunnen ontstaan en kunnen wij ons (zij het dat Kirt en Schütz juiste beschouwingen leveren) bepalen tot varkens en muizen; onverminderd de dieren en insecten welke de smetstof van de eene plaats naar de andere brengen, zooals dit plaats heeft bij de verspreiding van alle contagieuse of miasmatisch-contagieuse ziekten, waarbij toch wel degelijk maatregelen gewenscht bleken te zijn. Het is nu de quaestie of, voor het geval dat Rothlauf en muizensepticaemie een en dezelfde ziekte is, toch nog de maatregelen van afzondering, verbranding, ontsmetting, enz. nut kunnen opleveren?

De Commissie meent deze vraag toestemmend te moeten beantwoorden. Mocht het resultaat van verdere proefnemingen zijn, dat varkensziekte is: een specifieke infectieziekte, dan spreekt de Commissie met nog meerdere beslistheid het goede der hoofdbeginselen van de tegenwoordige wettelijke bepalingen uit. In geen geval echter mag het hoofdbeginsel bij wijze van proef verworpen worden. Wij hebben ons verbaasd over oordeelvellingen na een zoo kort tijdsverloop, bij zoo slechte toepassing der maatregelen.

Wij merkten reeds op dat de hoofdbeginselen, in dit Koninkl. besluit opgenomen, zijnde: verbranding en ontsmetting, goed waren. Daartegen is aangevoerd, dat het niet goed geschiedde en daarom als nutteloos moest worden gebrandmerkt. Wij vragen echter in gemoede of dit de schuld is der wettelijke bepalingen?

Anderen hebben beweerd dat goede verbranding en ontsmetting niet wel mogelijk was, en onuitvoerbaar bleek. Ook hiertegen protesteeren wij ten sterkste. De wet stelt geen limieten. Het Veeartsenijkundig Staatstoezicht mag de voorschriften van verbranding en ontsmetting zoo correct mogelijk uitvoeren. Er wordt niet bepaald hoeveel turf, hout, teer, petroleum en carbolzuur voor vernietiging en ontsmetting gebruikt moet worden. De aanmerkingen dus, die vallen op onvoldoende verbranding en ontsmetting, komen als aanmerkingen op de voorschriften niet in overweging. Is een hok of een gedeelte daarvan niet voor ontsmetting vatbaar, waarom dan niet ruime toepassing gemaakt van de voorschriften gegeven bij Koninkl. besluit van 9 Juni 1885, Stbl. 125, § 1 a?

De Commissie moet erkennen dat het aangevoerde tegen art. 62, betreffende de afzondering, vele moeielijkheden met zich voert; dit is echter zeer goed erkend in hetzelfde artikel (3^e clause), waarbij aan den deskundige de handen zoo vrij mogelijk worden gelaten. Men handele dus zoo goed men kan en het moet erkend worden, dat wij in deze vrij wat correcter maatregelen kunnen nemen, dan bij het heerschen van besmettelijke ziekten onder het geslacht homo sapiens.

Wat de termijn van 10 dagen voor verdachtverklaring betreft, kan niet worden ontkend, dat de practijk een langer tijdsverloop noodig acht.

Het bepaalde bij art. 63 kan ook niet geheel genade vinden in de oogen van uwe Commissie. Zij wil het in consumtie brengen van zieke of verdachte dieren — volgens advies van den districtsveearts of van den veearts die hem ver-

vangt — slechts toestaan onder bepaalde voorwaarden: b.v. vervoer van niet minder dan een vierde gedeelte van een varken, of slechts van de zijden spek, na voorafgegane inzouting en opvolgende berooking. Het voorzien van een merkteeken, b.v. een kruisbranding over een geheele spekzijde, is niet af te keuren en hierin is o. i. niets onbillijks. Immers dergelijk spek (vleesch?) behoeft niet voor gezond en tegen volle waarde verhandeld te worden. Op eenigerlei wijze mag het publiek wel bekend gemaakt worden welk vleesch of spek het in de kuip krijgt.

De quaestie van het in consumtie brengen van zieke of verdachte dieren — na keuring door «een ander deskundige», door den burgemeester te kiezen — heeft heel wat wisseling van gedachten uitgelokt en niet geheel ten onrechte! Het bedoelde toch deugt in het geheel niet in een wet om uitbreiding van besmettelijke varkensziekte tegen te gaan. Immers de smetstof der ziekte localiseert zich niet uitsluitend in bloed en ingewanden, doch ook is zij verspreid door het vleesch en de huid. Wordt er dus vervoer en in consumtie brengen (direct na slachting) toegestaan van vleesch der zieke- en vleesch en ingewanden der verdachte dieren, dan is het zeker, dat onder bescherming van de wet smetstof verspreid wordt.

Vragen wij: waarom spreekt de onderzoekende veearts of de keurende «andere deskundige» het veto uit in sommige gevallen? Is het omdat dan de ter onderzoek of keuring aangeboden stukken te veel met smetstof bezoedeld zijn, of geschiedt het uit een hygiënisch oogpunt, als schadelijk voor de volksgezondheid? Op grond van de 1ste uitspraak zou ook het met minder smetstof doortrokken varkensvleesch niet vervoerd mogen worden, want zijn de omstandigheden gunstig, dan kan hierdoor evengoed verbreiding der ziekte ontstaan. Op grond van de 2de uitspraak (en deze zal wel steeds overwegend zijn voor den anderen deskundige, omdat hij niet heeft uit te maken of er varkensziekte in 't spel is), kan het artikel vervallen uit de

bepalingen omtrent besmettelijke ziekten en hoort het t'huis bij de zeer gewenschte Staatszorg omtrent vleeschkeur.

Door enkele leden werd de aanwijzing van «een ander deskundige» in het K. besluit afgekeurd, als leidende tot officieele huldinging der kwakzalverij.

De opmerking wordt verder gemaakt, dat het raadzaam zoude zijn niet alleen bloed en ingewanden der geslachte zieke dieren, doch ook bloed en ingewanden van geslachte verdachte dieren aan de gestelde bepalingen te onderwerpen. Waar sprake is van art. 3 ten opzichte van verbranding, begraving en ontsmetting, zou het zeer gewenscht zijn deze geheel op rijkskosten te doen geschieden en dan liefst onder toezicht van deskundigen. Dit toch zal de eenige weg zijn om het goed te doen geschieden en waar zoo overtuigend is bewezen, dat flinke vernietiging en ontsmetting (zooveel mogelijk bodemontsmetting) in deze wet het meeste effect zullen sorteeren, mag ook wel aan deze hoofdzaken de volle attentie worden geweid. Onvoldoende is het dus dit door de zorg en gedeeltelijk op kosten van den eigenaar te doen geschieden.

Bij het bespreken van art. 63 verdient tevens overweging of de wijze van slachten niet eenigszins gereglementeerd moet worden. Laat men het bloed der geslachte dieren gedeeltelijk met het spoelwater in den grond dringen, dan scheidt men daarmede een bron van verdere besmetting, vooral indien door stroomend water of op andere wijze de smetstof zich op verderen afstand verspreiden kan. Indien niet alle bloed en water hierbij kan worden opgevangen en onschadelijk gemaakt, dan zorge men ten minste de slachting daar te doen plaats vinden, waar genoemde gevaren gering zijn, waar alles gemakkelijk kan worden schoongemaakt, niets in den bodem dringt en waar binnen zekeren tijd geen varkens zullen komen.

Tot zooverre aanmerking op art. 63.

Art. 64 bespreken wij bij het volgende vraagpunt betreffende algemeene onteigening.

Bij Art. 65 verdient overweging om bij het uitbreken van varkensziekte op een hoeve, zooveel mogelijk direct, uit alle hokken de mest te verwijderen, de bodem uit te graven en te ontsmetten, evenals het hok. Waar men over weinig ruimte kan beschikken en dus geen noodhokken kan maken op harden bodem, zal dit zeker (evenals de quaestie van afzondering) veel bezwaren opleveren. Waar het echter geschieden kan, verdient het de voorkeur boven een ontsmetting na afloop van het laatste ziektegeval. Het spreekt echter van zelf dat deze eind-ontsmetting toch, zoo noodig, moet blijven bestaan. Van het standpunt der bodem-infectie uitgaande, is het wel wat roekeloos om de varkens zóólang op een infecteerende massa te doen vertoeven. Zeer waarschijnlijk zou er bij verstandige toepassing der beschreven maatregel veel gecoupeerd worden.

Bij Art. 66 herhalen wij het reeds aangemerkte omtrent den termijn van 10 dagen. Deze is herhaalde malen te kort bevonden.

Art. 67 komt zelden in toepassing.

Art. 68 wordt bij de enting behandeld.

Nog tal van aanmerkingen zijn gemaakt, doch deze hebben niet alléén betrekking op de bepalingen omtrent varkensziekte, o. a. de legio klachten over art. 4 v. h. K. besluit van 27 Maart 1888 (Stbl. 67); omtrent het te laat optreden van het Veeartsenijkundig Staatstoezicht, een gevolg van gebrek aan beschikbaar personeel.

Andere aanmerkingen werden er gemaakt omtrent het verzwijgen der ziekte en het smokkelen in het algemeen, waarin echter op afdoende wijze ware te voorzien, door het aanstellen van veeopzichters.

Tot terugkrijgen der voorgeschoten gelden door den burgemeester is vereenvoudiging dier vrij omslachtige administratie gewenscht.

Dikwijls wordt van den veearts een verklaring gevorderd, dat de ontsmetting naar behooren heeft plaats gehad, zonder dat hij is aangewezen om bij die ontsmetting tegen-

woordig te zijn. Deze aanmerkingen hebben echter niets te maken met de bepalingen omtrent varkensziekte.

Ten slotte is de Commissie overtuigd dat, niettegenstaande de bepalingen hier en daar veranderingen en wijzigingen behoeven, ook veel zaken — welke door verschillende veeartsen als klachten zijn aangegeven — blijken te berusten op bijzaken, verkeerde lezing, uitlegging en uitvoering der bepalingen.

Als **3e Vraagpunt** stelden wij: «Acht men algemeene onteigening bij het heerschen der ziekte wenschelijk?»

In de 64 ontvangen antwoorden van veeartsen, vinden wij 20 maal een pleit voor algemeene onteigening en 13 veeartsen wenschen een gedeeltelijke vergoeding. Van de landbouwmaatschappijen zijn de antwoorden ook vrij wel om de helft verdeeld (Bijlage V).

De voorstanders van algemeene onteigening motiveeren hun standpunt aldus: «algemeene onteigening en vergoeding zal leiden tot nauwkeurige aangifte, omdat alleen in dit geval medewerking van de zijde der varkenshouders te verwachten is»; «het is in het belang der varkenshouders en niet meer dan billijk, omdat ook voor hen de gestorven varkens waarde hebben en zij hun overige varkens nu niet ter markt mogen brengen, 't geen schadelijk is.»

De tegenstanders beweren: «dat de financieele bezwaren te groot zijn; de maatregel nutteloos zou zijn; vroegtijdige noodslachting voldoende kan geacht worden; de ziekte te uitgebreid voorkomt en eerst tot kleineren kring moet beperkt worden. De spoedige dood is ook een bezwaar om juiste maatregelen van onteigening en vergoeding te treffen.

De 13 wandelaars op den gulden middelweg willen vergoeding geven voor vernieuwing van hokken en in dien zin zeer vrijgevig zijn; anderen willen de zieke dieren vergoeden; een enkele wil bij het aanwezig zijn van weinig varkens niet tot onteigening overgaan, doch wel wanneer

er veel varkens zijn en dan niet alleen zieke en gezonde varkens van de besmette hoeve, doch ook uit den omtrek. Weer anderen willen wel de varkens uit de besmette hokken onteigenen, maar niet die uit nabijgelegen hokken. Sommigen pleiten voor een vergoeding van de gestorven dieren, omdat het Rijk hierover beschikt en ze toch waarde hebben. Dan wil men in sommige bijzondere gevallen onteigenen, of ook bij wijze van proef. Vervolgens bij het heerschen der ziekte in omschreven buurten en dan de onteigening aan den districtsveearts overlaten, zonder ministerieele machtiging. Om toch iets te doen wil men het bepaalde omtrent huidvergoeding in ruime toepassing brengen.

Er heerscht dus nog al verschil van meening omtrent de beoordeeling van dit vraagpunt. De meerderheid der Commissie van onderzoek moet zich kanten tegen algemeene onteigening. Zij meent dit vrij te kunnen doen, zonder een onredelijke daad ten opzichte der varkenshouders te plegen.

Er wordt beweerd dat zij schade lijden door de bepalingen. Wij kunnen dien schadepost niet uitvinden. Immers de gestorven varkens hadden vóór het in werking treden der bepalingen ook geen of slechts luttel waarde.

Hoogstzelden werden ze voor eigen consumtie gebruikt, doch veelal weggegeven of begraven, om later dikwijls door menschelijke omnivoren te worden opgegraven en gegeten. Mogen er dan ter wille van laatstgenoemde feiten geen bepalingen van verbranding of onbruikbaarmaking in toepassing gebracht worden? Er wordt beweerd, dat door de verbranding menig 1000 kilo's vet aan den handel worden onttrokken! Waar is, vóór de werking der bepalingen, dat stelsel van uitbrading der gestorven varkens in toepassing geweest? De Commissie kan daaromtrent niets opdiepen en beschouwt het uitsmeltingssysteem als iets van lateren datum, om in ieder geval vergoeding te krijgen. Bovendien is het — ook met het in toepassing brengen der verbranding — volstrekt niet onmogelijk of verboden, het

vet te verzamelen, dat uit de brandende massa druppelt. Voorzeker toch zal dit vet geen virulente eigenschappen meer bezitten. Het vet kan men dus terugkrijgen. Bovendien wordt de huid vergoed en proponeeren wij ook in deze een ruime vergoeding.

Vergoeding van zieke en verdachte dieren is evenmin noodzakelijk. Immers hierover heeft de eigenaar nog de vrije beschikking. Vóór de in werkingtreding der bepalingen werden bij het uitbreken der ziekte de verdachte en zieke dieren soms van de hand gedaan tegen verminderden prijs, soms geslacht, om ook dan niet de volle waarde op te brengen en soms deed men niets, doch liet de ziekte uitwoeden! Thans heeft men ook vrijheid de varkens te slachten, zoo spoedig men verkiest, of dit niet te doen. Slacht men tijdig genoeg, dan zullen de dieren wel meest altijd worden goedgekeurd en het weinige verlies dat men lijdt, door een enkele afkeuring, zal o. i. rijkelijk opwegen tegen het voordeel, dat men in het andere geval bereids goedgekeurde varkens in den handel brengt, welke door den slager met meer graagte worden gekocht, omdat hij geen gevaar loopt dat het vleesch nu in zijn winkel nog zal worden afgekeurd — iets waarvan hij, voor het in werking treden der bepalingen, niet altijd zeker was.

Wanneer wordt aangemerkt dat vroeger de verdachte dieren ter markt werden gebracht, dan verwerpt de meerderheid der Commissie dit argument, omdat dit ter markt brengen was bedrog plegen — en hiertegen mogen wel maatregelen genomen worden, zonder dit bedrog op eenigerlei wijze te vergoeden.

Wij zijn van oordeel dat, zooals thans art. 63 luidt, er door de varkenshouders geen schade geleden wordt en onder de vigeerende bepalingen door hen niet met eenigen grond meerdere vergoeding kan worden geëischt.

Een groot aantal veeartsen wil algemeene onteigening ter wille van de aangifte en de medewerking der varkenshouders. Ook hiermede stemmen wij niet in.

Waar door vrijwillige aangifte geen persoonlijk nadeel wordt berokkend, integendeel het algemeen voordeel in de hand wordt gewerkt, wenschen wij tot bevordering dier aangifte geen premiestelsel.

Wel wenscht de Commissie in overweging te geven om (bij wijze van proef), bij het eerste uitbreken der ziekte op een bepaalde plaats, algemeene onteigening met opvolgende grondige ontsmetting van alle hokken in toepassing te brengen en dit b.v. 2 à 3 maal te herhalen. Neemt dan echter de ziekte toch grootere afmetingen aan, dan stake men de algemeene onteigening.

Wij bevelen dus aan: meerdere toepassing van art. 64 en willen den districtsveearts ontheven zien in deze de bevelen van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken te moeten afwachten.

Nog wenschen wij er op te wijzen, dat het zeker zijn nut kan hebben, indien er strafbepalingen worden vastgesteld, voor het geval dat de eigenaar, houder of hoeder een aan varkensziekte lijdend of verdacht varken verkoopt en alsdan laat vervoeren.

Als 4e vraagpunt stelden wij:

«Wat is uw oordeel omtrent de inenting als voorbehoedmiddel en de wettelijke bepalingen daaromtrent?»

Alweer zeer uiteenlopend zijn de antwoorden daarop ingekomen, en moeielijk is het daarvan een résumé te geven (Bijlage VI).

De meeste veeartsen hebben van de enting goede verwachtingen; eenigen maken melding van verrichte entingen en klagen daarbij over regeeringsmaatregelen en over ongelijke virulentie van de entstof, welke buitendien lastig te verkrijgen is. Velen achten entproeven gewenscht en sommigen maken daarbij eenige opmerkingen ten opzichte van het in acht nemen van gunstig jaargetijde, geschikten leeftijd, toezicht, voeding, enz.

Een 10tal wil bij goede resultaten de enting verplichtend

Mochten echter eenige groote proefnemingen naar wensch slagen, dan zou dit middel tot uitroeiing der ziekte (vooral in bepaalde streken waar de ziekte veel en jaarlijks heerscht) aanbeveling verdienen. In afwachting daarvan zouden wij de bevordering der particuliere enting, van Staatswege, een zeer loffelijke daad vinden. Middelen daartoe zijn: het gratis verstrekken der entstof; het vergoeden der aan entziekte gestorven varkens en het gemakkelijk maken der bepalingen omtrent enting. Kan de Staat zulks doen? Wat de twee eerste zaken betreft, voorzeker wel. Wat het verzachten der wettelijke bepalingen betreft, meent de meerderheid der Commissie geen recht te hebben verandering in het Kon. besluit voor te staan, ook met het oog op de algemeene strekking der wet ten opzichte van zieke- en verdachte dieren.

Dit neemt echter niet weg, dat ook de Commissie door-drongen is van het lastige en het de enting belemmerende der bepalingen.

Voor al maakt het verbod van vervoer der geënte dieren, het verrichten van entingen op groote schaal bezwarend, daar men nu genoodzaakt is telkens met de entstof van hoeve tot hoeve te trekken — terwijl bij toegestaan vervoer (desnoods onder toepassing van strenge voorzorgsmaatregelen en onder toezicht van deskundigen) de te enten dieren bij elkaâr gebracht konden worden, ten einde achtereenvolgens de kunstbewerking te ondergaan. Daar het echter bewezen is, dat de geënte dieren in staat zijn niet geënte varkens te besmetten, moeten er bepalingen blijven bestaan.

Met een enkel woord wenscht de Commissie te wijzen op proefnemingen welke genomen zijn met inspuitingen van carbolsolutie — en het éénmaal enten direct van konijnen op varkens. Mochten onderzoekingen op groote schaal deze waarnemingen als precautie bevestigen, dan zou dit veel gewonnen zijn; in het eerste geval toch konden de belemmerende bepalingen bij enting vervallen, in het tweede waren wij in de gelegenheid, zoo noodig, zelf ent-

stof te verschaffen. Deze en dergelijke onderzoeken moeten wij ten sterkste aanbevelen.

Ten opzichte van de vragen V en VI meende de Commissie niet beter te kunnen doen dan provinciaalsgewijze aan te geven het aantal ingekomen antwoorden, met vermelding van de plaatsen waar goed, waar slecht en waar in 't geheel niet wordt aangegeven; verder hoe de verhouding is tusschen 1888 en 1889 en welke oorzaken voor een en ander worden opgegeven. Een beschouwing of oordeel kon door ons hieraan niet worden vastgeknoopt, wjl het slechts is een mededeeling van opgegeven feiten. (Bijlage VII.)

En hiermede dan meent de Commissie zich van hare taak gekweten te hebben en wenscht zij haar rapport te eindigen — echter niet — dan na er nogmaals op gewezen te hebben, dat de bepalingen ten opzichte van varkensziekte uitgevaardigd zijn met een goed doel en in het belang van onzen veestapel; dat zij daarom een kalme, niet overhaastige of heftige beoordeeling waard zijn; dat men niet uit allerlei zaken (welke met de bepalingen niets te maken hebben) aanmerkingen moet distilleeren en niet alles moet verwerpen, zonder er wat beters voor in de plaats te geven.

J. H. VAN OIJEN, *Voorzitter.*

J. M. BILLROTH.

H. C. REIMERS.

H. J. C. VAN LENT.

H. A. KROES, *Secret.-Peningm.*

BIJLAGE I.

Geachte Collega!

In de 29ste Algemeene Vergadering der Maatschappij ter bevordering der Veeartsenijkunde in Nederland, werden door den Heer H. C. REIMERS te *Wageningen* de bepalingen omtrent varkensziekte besproken.

Naar aanleiding daarvan ontstond er een langdurige discussie, zonder dat de vergadering een bepaalde uitspraak deed.

Wenschelijk werd geacht: »het onderzoek naar de werking der bedoelde bepalingen aan een commissie op te dragen, die de meeningen van bevoegde beoordeelaars moest trachten te verzamelen, ten einde daarna in een volgende Algemeene Vergadering een uitvoerig rapport uit te brengen.»

Aldus besloten — werden de h.h. J. H. VAN OIJEN, H. C. REIMERS, H. J. C. VAN LENT, J. M. BILLROTH en H. A. KROES, veeartsen, resp. te *Haarlem, Wageningen, Wamel, Hoorn en Dieverbrug*, uitgenoodigd zich met dat onderzoek te willen belasten.

In een vergadering der aldus geconstitueerde commissie werd besloten zich per circulaire tot de veeartsen in Nederland te wenden, met beleeft doch dringend verzoek de volgende vraagpunten met de meest mogelijke nauwgezetheid te beantwoorden:

- 1°. *Zijn er wettelijke bepalingen noodig ter bestrijding der varkensziekte?*
- 2°. *Zoo ja — moeten er in het tegenwoordige Kon. besluit veranderingen gemaakt worden?*
- 3°. *Acht men algemeene onteigening, bij het heerschen der ziekte, wenschelijk?*
- 4°. *Wat is uw oordeel omtrent de inenting als voorbehoedmiddel en de wettelijke bepalingen daaromtrent?*
- 5°. *Worden de gevallen van varkensziekte in uwe omgeving aangegeven?*
- 6°. *Geschiedde zulks in 1889 even goed als in 1888?*

Het zal ons zeer aangenaam zijn eenigszins spoedig uw ge waardeerd antwoord te mogen ontvangen aan het adres van den secretaris der commissie.

Mocht de commissie slagen in hare pogingen en de noodige gelden kunnen verzamelen, dan stelt zij zich tevens voor, door het nemen van een entproef op groote schaal, meer licht te verspreiden over de enting als voorbehoedmiddel.

Met het oog op het groote belang daaraan verbonden, meenen wij ten sterkste bij u te moeten aandringen ons uw steun niet te onthouden.

Hoogachtend,

De Commissie:

J. H. VAN OIJEN, *voorzitter.*

H. C. REIMERS.

H. J. C. VAN LENT.

J. M. BILLROTH.

H. A. KROES, *secretaris-penningmeester.*

Dieverbrug, April 1890.

BIJLAGE II.

Aan de Vereeniging ter bevordering van Landbouw en Veeteelt

te

M. H.

Door het Hoofdbestuur der Maatschappij ter bevordering der Veeartsenijkunde in Nederland werd een commissie van 5 leden benoemd, ten einde een onderzoek in te stellen naar de werking der bepalingen omtrent varkensziekte.

Deze commissie zal trachten, door het rondzenden van circulaires aan bevoegde beoordeelaars, de noodige gegevens te verzamelen ten einde te kunnen beslissen of er bepalingen noodig zijn — en zoo ja — of dan de thans vigeerende moeten gewijzigd worden?

Ook over het nut der enting als voorbehoedmiddel is verschil van meening en daar ook in de bepalingen de enting genoemd wordt, meent de commissie niet buiten haar programma te treden door tevens een entproef te verrichten, op zoo groot mogelijke schaal, en daaruit een meer afdoende conclusie te trekken.

De noodzakelijkheid en het nut der omschreven werkzaamheden, zal door Uwe Vereeniging niet ontkend worden. Immers in ons land, waar in de laatste jaren de varkensteelt een zoo verbazenden omvang heeft genomen, doch tevens de varkensziekte daarmee gelijken tred heeft gehouden, mag niet langer gedraald worden met het instellen van een onderzoek naar de middelen, welke in staat zijn, langs wettelijken of wetenschappelijken weg, de ziekte te doen verminderen — zoo mogelijk uit te roeien.

In verband met het 1ste gedeelte onzer taak: onderzoek naar de resultaten der wettelijke bepalingen, verzoeken wij u beleefd een antwoord te geven op de volgende vragen:

- 1°. Zijn er wettelijke bepalingen noodig ter bestrijding der varkensziekte?
- 2°. Zoo ja — moeten er in het tegenwoordige Kon. besluit veranderingen gemaakt worden?

- 3°. Acht men algemeene onteigening, bij het heerschen der ziekte, wenschelijk?
- 4°. Wat is uw oordeel omtrent de inenting als voorbehoed-middel en de wettelijke bepalingen daaromtrent?
- 5°. Worden de gevallen van varkensziekte in uwe omgeving aangegeven?
- 6°. Geschiedde zulks in 1889 even goed als in 1888?

Om het 2de gedeelte onzer taak te volvoeren, nl. een entproef op groote schaal te nemen, verwachten wij geldelijken steun van belanghebbende en belangstellende maatschappijen.

In de 1ste plaats zijn het o. i. de landbouw-maatschappijen in Nederland, welke van de noodige belangstelling in dit onderzoek blijk moeten geven door subsidies voor dat doel af te staan.

Zeer aangenaam zou het ons daarom zijn indien ook Uwe Maatschappij mocht kunnen besluiten, door toezending van een geldelijke bijdrage aan onzen secretaris-penningmeester, de uitvoering van deze proeven te steunen en ons deze geldelijke bijdrage, zoo doenlijk, spoedig te doen toekomen, opdat de entproef afgehoopen zij vóór het uitgebreid optreden der ziekte.

Hoogachtend,

De Commissie:

w. g. J. H. VAN OIJEN, *Voorzitter.*

H. C. REIMERS.

H. J. C. VAN LENT.

J. M. BILLROTH.

H. A. KROES, *Secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE III.**VRAAG I. Zijn er wettelijke bepalingen noodig ter bestrijding der varkensziekte.**

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

NOORDHOLLAND.

Over het algemeen acht men maatregelen gewenscht.

1	D. van der Sluys	Amsterdam	Overbodig te beoordeelen. Ze zijn er reeds. De noodzakelijkheid staat in verband met den aard der smetstof, m. a. w. het ontstaan der ziekte. In dien zin is nog geen eenheid van meening omtrent besmettelijkheid en eigenlijke oorzaken. 'k Verwacht van de Commissie een duidelijk geformuleerde conclusie omtrent de noodzakelijkheid der wettelijke bepalingen. Voorstander van besmettingsleer en het nemen van maatregelen. Facultatief karakter der smetstof. 't Is een contagieus-miasmatische ziekte. Overbrenging der smetstof van zieken op gezonden zal wel uitzondering zijn — zeker geen regel.
2	W. H. Lampe	Purmerend	Neen, daar de ziekte niet contagieus is. Ik kan mij niet voorstellen dat een besmettelijke ziekte niet anders heerscht dan in drie warme zomermaanden, terwijl men er in de overige maanden niets van hoort.
3	F. M. de Leur	Weesp	Als proef.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
4	J. W. Roeloffs	Texel	Zeer noodzakelijk.
5	J. Rempt	Alkmaar	Ja, om het in consumptie brengen van slecht spek tegen te gaan.
6	J. H. van Oijen	Haarlem	Zeer gewenscht, omdat de ziekte besmettelijk is.
7	J. M. Billroth	Hoorn	Ja, omdat het een besmettelijke ziekte is.

ZUIDHOLLAND.

De meesten achten bepalingen noodzakelijk.

1	D. van Hulst	Nieuwveen	Ongetwijfeld.
2	W. F. Altevogt	Klaaswaal	Niet beantwoord.
3	Th. G. van Rijssel	Dordrecht	» »
4	G. J. C. v. d. Starp	Gorinchem	Overbodig, als er niet gehandeld wordt, zooals bij veepest en longziekte, door met macht van geld krachtadig aan te pakken.
5	H. van Aken	's Gravenhage	Ja.
6	F. A. Deijermans	Dirksland	Ja.
7	P. A. Goedhart	Meerkerk	Ja.

OVERIJSEL.

Maatregelen gewenscht.

1	R. Kattenwinkel	Wijhe	Ja, bij wijze van proef.
2	F. S. J. Veeze	Enschede	Zeer noodig.

ZEELAND.

Algemeen maatregelen noodzakelijk.

1	M. Lucieer	IJzendijke	Niet besmettelijk. De algemeene oorzaak kan echter wettelijke bestrijding noodig maken.
2	E. L. v. Mervennée	Goes	Ja.
3	M. Luteijn Mazure	Oostburg	Ja.
4	C. Mazure	Middelburg	Ja.
5	J. Z. Risch	Scherpenisse	Ja, omdat de mindere man 't meest lijdende is.
6	A. H. Geluk	Elkerzee	Zeer noodig

NOORDBRABANT.

Vrij algemeen maatregelen gewenscht.

1	W. J. Paimans	Oss	Neen, omdat het doel er niet mee wordt bereikt, daar de ziekte niet alleen contagieus, doch ook miasmatisch is.
---	---------------	-----	---

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
2	A. J. Vlamings	's Hertogenb.	Ja.
3	J. Köhler	Almkerk	Ja.
4	P. A. F. H. Boots	Tilburg	Ja.
5	P. F. Michels	Heusden	Ja, als ze beter worden nageleefd.
6	H. A. den Engelse	Dinteloord	Niet gewenscht.
7	A. Bierman	Helmond	Wettelijke bepalingen — doch vooral de uitvoering er van — zéér wenschelijk.
8	P. den Ouden	Zevenbergen	Ja.

LIMBURG.

Wettelijke bepalingen noodig.

1	H. J. Lemmens	Schimmert	Geen antwoord.
2	J. H. Nuss	Heerlen	Zeer zeker, om te voorkomen dat er zieke varkens worden geslacht.
3	T. A. L. Beel	Venraaij	Ja, omdat de ziekte daarmee in hare uitbreiding belemmerd wordt en de vleeschkeuring meer in gebruik komt.

UTRECHT.

Maatregelen nog niet gewenscht.

1	J. J. F. Hartmann	Loenen	Te korte duur om een oordeel te vellen.
2	H. van der Linden	Mijdrecht	Eerst oorzaak opsporen.
3	G. Goosen	Houten	Geen wettelijke bepalingen noodig in den zin van het Kon. besluit van 26 Maart '88.

GELDERLAND.

Over het algemeen dweept men hier niet met bepalingen.

1	W. J. G. Meerstadt	Gorssel	Weinig nut, omdat men te lang op de uitvoering moet wachten.
2	G. J. Eggink	Twelloo	Alleen noodig voor de consumtie, bestaande in keuring der geslachte en begraving der gestorven dieren.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
3	F. Mos	Elburg	Neen, wijl de ziekte in dezelfde streken tegen denzelfden tijd optreedt. Ook ondervond ik dat de ziekte m é é r m a l e n uitbrak in hokken welke een vorig jaar ontsmet waren — ook in hokken waar nimmer nog ziekte voorkwam. Soms blijft het tot één h o k- of t o t e e n à t w e e varkens in een zelfden hok bepaald. Hierop steunende hecht ik weinig geloof aan ontsmetting.
4	T. G. J. Wight	Harderwijk	Neen, omdat de ziekte ontstaat als de mazelen en wel nooit door een wet zal geweerd worden.
5	E. Overbosch	Zutfen	Men zal niet slagen de ziekte er meê uit te roeien. Wettelijke bepalingen zijn goed voor besmettelijke ziekten uit den vreemde. Niet alle maatregelen afkeuren, doch zooveel mogelijk verzachten.
6	J. T. van Lohuizen	Winterswijk	Geen oordeel uitspreken.
7	W. de Beijl	Barneveld	Geen antwoord.
8	F. W. van Dulm	Arnhem	Ja, indien de bepalingen overeenkomen met de eischen van wetenschap en oeconomie.
9	M. G. de Bruin	Zalt-Bommel	Ja, in 't belang van den uitvoerhandel als van de veehouders.
10	J. M. v. Nieuwenhuijzen	Gendringen	Ja.
11	D. Schurink	Hummelo	Ja.
12	H. C. Reimers	Wageningen	Niet noodig.
13	H. J. C. van Lent	Wamel	Besmettelijkheid aangenomen — wettelijke bepalingen noodig.

DRENTE.

Over het algemeen bepalingen gewenscht.

1	H. Mos	Assen	Varkensziekte is een ziekte die uit atmosferische
---	--------	-------	---

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
2	H. Reimers	Dalen	of lokaal schadelijke invloeden ontstaat en dikwijls — eens ontstaan zijnde — besmettelijk wordt. Wettelijke bepalingen zullen dus weinig effect hebben. Ja, als de dieren gestorven zijn moeten zij door de zorg van gemeentelijke politie begraven of verbrand worden.
3	J. M. A. van Nes	Zuidlaren	Ja.
4	J. Tietema	Peize	Geen antwoord.
5	H. A. Kroes	Dieverbrug	Ja, omdat het een besmettelijke ziekte is.

FRIESLAND.

Algemeen maatregelen gewenscht.

1	J. Vollema	Winsum	Ja.
2	J. Plet	Heerenveen	Ja, voornamelijk met het oog op het vervoer.
3	M. A. Hibma Jr.	Franeker	Ja.
4	F. Boerhave	Oosterwolde	Geen antwoord.
5	J. Attema	Koudum	Ja.
6	J. H. de Boer	Wolvega	Ja.
7	R. Boer Hzn.	St. Anna Parochie	Ja.
8	H. Veenstra	Huizum	Ja, want de boeren zullen uit eigen beweging geen maatregelen nemen.

GRONINGEN.

Bijomstandigheden doen er enkel tegen zijn, overigens acht men ze gewenscht.

1	K. J. F. Laméris	Warffum	Neen, het is onmogelijk ze uit te voeren.
2	M. Smit	Veendam	Neen, ze zullen nooit afdoende zijn.
3	A. W. Heydema	Groningen	Ja.
4	H. H. Huizinga	Appingedam	Ja.
5	J. Doornbos	Schildwolde.	Ja.

BIJLAGE IV.**VRAAG II. Moeten er in het tegenwoordige Kon. besluit veranderingen gemaakt worden.**

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

NOORDHOLLAND.

Nog al voor verandering en betere uitvoering.

1	D. van der Sluijs	Amsterdam	Minder noodzakelijk dan een meer uniforme strenge toepassing der bestaande bepalingen.
2	W. H. Lampe	Purmerend	Moet opgeheven worden.
3	F. M. de Leur	Weesp	Tegenwoordige bepalingen onuitvoerbaar.
4	J. W. Roeloffs	Texel	Vergoeding geven, omdat het vleesch van gestorven dieren vroeger wel werd gegeten.
5	J. M. Billroth	Hoorn	Bij eenige uitbreiding te weinig deskundig personeel; tijdelijke opdraging van diensten aan gediplomeerde veeartsen. Consumtiekeuring op Rijkskosten door gediplomeerde veeartsen.

ZUIDHOLLAND.

Over het algemeen verandering gewenscht.

1	D. van Hulst	Nieuwveen	De bepalingen zoo veranderen, dat de eigenaar zelf de keuring moet betalen en zijn varken onteigend wordt zonder daarvoor vergoeding te ontvangen.
2	G. J. C. van der Starp	Gorinchem	Ja.
3	H. van Aken	's Gravenhage	Eenige administratieve veranderingen gewenscht.
4	F. A. Deijermans	Dirksland	Wenscht regelmatige toepassing. De bezwaren zijn groot bij de eigenaardige inrichting der hokken (aan elkander vast). Afmaking doelloos. Oude hokken verbranden.
5	P. A. Goedhart	Meerkerk	Neen.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
ZEELAND.			
Men wensch hier betere toepassing en contrôle.			
1	M. Lucieer	Ijzendijke	Strafbepalingen voor burgemeesters, die aangiften onder zich houden.
2	E. L. van Mervennée	Goes	Ontsmetting kan bijna niet goed worden toegepast. Verbetering der hokken dringend noodzakelijk.
3	C. Mazure	Middelburg	Neen. Eerst juiste toepassing, dan uitspraak.
4	J. Z. Risch	Scherpenisse	Ja, omdat afzondering en ontsmetting ondoenlijk blijkt wegens aangrenzing der verschillende hokken (zoogenaamde varkensdorpen). Het toezicht op de desinfectie, aan gemeentelijke politie overgelaten, is verkeerd. Omdat het spek van uit nood geslachte varkens niet duurzaam is, in rotting overgaat en schadelijk voor de gezondheid zal zijn. Wil verandering hebben omdat het toezicht niet voldoende is en er in den tijd van het heerschen der ziekte keuring van alle geslachte varkens dient plaats te hebben.
5	A. H. Geluk	Elkerzee	Niet noodig, mits de uitvoering goed plaats vindt. Bepalingen moeten beter uitgevoerd en gecontroleerd worden — doch door wien?
6	M. Luteijn Mazure	Oostburg	Flinke desinfectie.
NOORDBRABANT.			
Algemeen verandering gewensch t.			
1	A. J. Vlamings	's Hertogenbosch	Onderzoek en keuring uitsluitend aan geëxamineerde veeartsen opdragen, indien de districts-veearts verhinderd is. Art. 3 van K. B. van 12 Mei 1890 moet gewijzigd worden, zoo dat alle uitspraak van

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
2	J. Köhler	Almkerk	niet deskundigen vervalt. Voor desinfectie der hokken bijzonder zorg dragen. Cadavers en ingewanden zoo volledig mogelijk verbranden. Ingewanden, enz. van zieke en verdachte dieren eveneens verbranden.
3	P. A. F. H. Boots	Tilburg	Ja.
4	P. F. Michels	Heusden	Ja. Zeer lage onteigeningswaarde toekennen. Kosten van vernietiging en ontsmetting toekennen.
5	H. A. den Engelse	Dinteloord	Ja.
6	A. Bierman	Helmond	Zoo afsluiten, dat er geen vliegen uit of in kunnen. Zullen de burgemeesters helpen, dan dient alles veel vlugger te gaan. Gewone veeartsen moeten bij deze ziekte - als uitzondering - dienst kunnen doen.
7	P. den Ouden	Zevenbergen	Ja, ontsmetting en verbranding geen voldoende waarborgen.

LIMBURG.

Verandering gewenscht.

1	J. H. Nuss	Heerlen	Onvoorwaardelijk.
2	T. A. L. Beel	Venraay	Ja, wegens 't lastige en afschrikwekkende der tegenwoordige maatregelen voor het publiek. Met het oog op keuring in het warme jaargetijde. Dit kan verbeterd worden door elken veearts in zijn kring de wettelijke bepalingen te doen betrachten.

UTRECHT.

Betere uitvoering gewenscht.

1	J. J. F. Hartmann	Loenen	Betere uitvoering der bepalingen, vooral op het gebied van vernietiging der smetstof.
---	-------------------	--------	---

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
2	G. Goosen	Houten	Betere desinfectie — geen vuurwerk vertoon! Spoediger optreden van het Staatstoezicht.

GELDERLAND.

Men wil bijna algemeen verandering en uitbreiding van personeel.

1	W. J. G. Meerstadt	Gorssel	In het begin der ziekte slachten en verplichte keuring. Cadavers direct begraven.
2	G. J. Eggink	Twelloo	Omdat de uitvoering zoo ellendig is — aan gediplomeerde veeartsen de bevoegdheid geven de cadavers te laten vernietigen.
3	F. Mos	Elburg	Vergoeding, dan krijgt men aangifte. Ieder veearts met keuring en onderzoek belasten.
4	T. G. J. Wight	Harderwijk	Kan vervallen.
5	E. Overbosch	Zutfen	Verzachten. Niet verbranden, omdat de uitvoering veel te wenschen overlaat wat tijd betreft. Wel straf op verzuimde aangifte.
6	J. T. van Lohuizen	Winterswijk	Ja.
7	F. W. van Dulm	Arnhem	Aangifte bij den burgemeester. Gediplomeerde veeartsen uitnoodigen ter onderkenning — eventueel slachting van zieken en gezonden. Keuring door gediplomeerde veeartsen. Vergoeding voor gezonden $\frac{2}{3}$ der waarde — voor zieken de helft. Verbranding van ingewanden, enz. der zieken en dooden, van strooisel en halfvergaan houtwerk — uitgraven van den bodem is aan te bevelen — diepe desinfectie. Uit een prophylactisch oogpunt ondoordringbaren vloer en diepen

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
8	M. G. de Bruin	Zalt-Bommel	zandbodem, die een paar maal 's jaars geheel- en dikwijls gedeeltelijk wordt vernieuwd. Gemeentelijke inspectie der hokken. Niet wenschelijk, mits er gezorgd worde voor intensieve cadaververnietiging en grondige bodemdesinfectie. Veel hangt af van de uitvoering.
9	J. M. van Nieuwenhuijzen	Gendringen	Ieder geëxamineerd veearts in de plaats treden van den districts-veearts ter besparing van kosten en voor spoediger uitvoering.
10	D. Schurink	Hummelo	Snellere uitvoering. Op-treden van geëxamineerde veeartsen.
11	H. C. Reimers	Wageningen	Ja.
12	H. J. C. van Lent	Wamel	Uitbreiding van personeel. Ieder geëxamineerde veearts plaatsvervanger.

OVERIJSEL.

1	F. S. J. Veeze	Enschede	Wijziging van art. 63, omdat het de uitbreiding in de hand werkt.
---	----------------	----------	---

DRENTE.

Wenscht algemeen verandering.

1	H. Reimers	Dalen	Ja.
2	J. M. A. van Nes	Zuidlaren	Ja.
3	H. A. Kroes	Dieverbrug	Ja.

FRIESLAND.

Wil wijzigingen, klaagt vooral over late uitvoering.

1	J. Vollema	Winsum	Stipt uitvoeren der bestaande bepalingen.
2	J. Plet	Heerenveen	Herziening der redactie. De wet is onduidelijk.
3	M. A. Hibma Jr.	Franeker	Ja.
4	F. Boerhave	Oosterwolde	Meer schadeloosstelling.
5	J. Attema	Koudum	Handhaving der bepalingen zonder tijdverlies en omhaal. Burgemeesters moeten hun plicht doen

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
6	J. H. de Boer	Wolvega	<p>en moeten door stellige voorschriften op de hoogte gebracht worden van hetgeen moet worden gedaan!</p> <p>Ja, 20 dagen in plaats van 10 als termijn van verdachtverklaring. Keuring door geëxamineerde veeartsen op Rijks kosten. Onderzoek door geëxamineerde veeartsen.</p>
7	R. Boer Hzn.	St. Anna Parochie	<p>Nog niet te beslissen. Toezicht te langzaam. Ontsmetting niet voldoende gecontroleerd, door dat een veldwachter alles uitvoert en bespotting uitlokt. Ieder veearts plaatsvervangend districts-veearts.</p>
8	H. Veenstra	Huizum	<p>Bezwaren meer denkbeeldig dan werkelijk. Alle geëxamineerde veeartsen direct optreden in geval van varkensziekte.</p>

GRONINGEN.

Algemeen wenscht men veranderingen.

1	A. W. Heydema	Groningen	<p>Ja. Bij aangifte moest de burgemeester verplicht zijn het dier binnen 24 uur door een geëxamineerd veearts te doen onderzoeken.</p>
2	H. H. Huizinga	Appingedam	<p>Ja.</p>
3	J. Doornbos	Schildwolde	<p>Ja. Bij deze wet staat ontduiking voor de deur.</p>

BIJLAGE V.**VRAAG III. Acht men algemeene onteigening bij het heerschen der ziekte wenschelijk?**

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

NOORDHOLLAND.

Algemeen is men niet voor uitgebreide en absolute onteigening, toch wenschten men voor het meerendeel gestorven varkens te VERGOEDEN.

1	D. v. der Sluijs	Amsterdam	Binnen zekere grenzen ja. Ter bevordering der goede handhaving is in de 1 ^{ste} plaats noodig een vergoeding, vooral ook voor opruiming en vernieuwing van hokken.
2	W. H. Lampe	Purmerend	Zonder resultaat.
3	F. M. de Leur	Weesp	Onteigening van gestorven, zieke en besmette varkens tegen geheele of gedeeltelijke vergoeding.
4	J. W. Roeloffs	Texel	Niet wenschelijk in alle gevallen. Onteigening als er veel varkens zijn en niet onteigenen als er maar zeer weinig varkens zijn. Bij onteigening direct alle varkens, ziek of gezond en zoowel van het erf als uit den omtrek.
5	J. Rempt	Alkmaar	Voor gestorven varkens waarde vergoeden, naar waarde voor den smeltkroes. Verdachte en aangestaste niet. Het algemeen onteigenen zal het voortbestaan der ziekte in de hand werken.
6	J. M. Billroth	Hoorn	Moeielijk uitvoerbaar. Het zou een premie zijn op goede aangifte en daarvoor kunnen politimaatregelen genomen worden.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

ZUIDHOLLAND.

2 beslist voor, 3 beslist tegen.

1	D. van Hulst	Nieuwveen	Kortste en zekerste weg om de ziekte uit te roeien.
2	G. J. C. v. d. Starp	Gorinchem	Onteigening aangewezen.
3	H. van Aken	's Gravenhage	Geen onteigening.
4	F. A. Deijermans	Dirksland	Neen.
5	P. A. Goedhart	Meerkerk	Neen.

ZEELAND.

Stemmen zeer verdeeld.

1	M. Lucieer	IJzendijke	Niet gewenscht.
2	E. L. van Mervennée	Goes	Geen algemeene onteigening. Plaatselijk wel, d. w. z. op iederen stal, niet op naastbij gelegen gezonde stallen.
3	C. Mazure	Middelburg	Neen.
4	J. Z. Risch	Scherpenisse	Ja, omdat de menschen schade lijden.
5	A. H. Geluk	Elkerzee	Ja, maar het stuit op financieele bezwaren.
6	M. Luteijn Mazure	Oostburg	Ja, om de aangifte in de hand te werken. Afmaking doelloos. Wel vergoeding voor desinfectie en voor verbranding der hokken.

NOORDBRABANT.

Ook hier verheffen zich stemmen voor en tegen onteigening.

1	A. J. Vlamings	's Hertogenbosch	Onteigening en afmaking van zieke dieren. Die voor consumtie geschikt zijn ten bate van het Rijk verkoopen. Wordt zulks noodig geacht, eveneens de verdachte dieren.
2	J. Köhler	Almkerk	Ja.
3	P. A. F. H. Boots	Tilburg	Neen.
4	P. F. Michels	Heusden	Niet wenschelijk. Wel bij het uitbreken in bepaald omschreven buurten. Over te laten aan den districts-veearts zonder ministerieele machtiging.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
5	A. Bierman	Helmond	Zal te kostbaar zijn. Vergoeding voor gestorven dieren.
6	P. den Ouden	Zevenbergen	Onteigening gewenscht. Bezwaar — spoedige dood.

LIMBURG.

Algemeene onteigening wordt wenschelijk geacht.

1	J. H. Nuss	Heerlen	Wenschelijk, doch onuitvoerbaar.
2	T. A. L. Beel	Venraay	Ja, omdat het de aangifte in de hand werkt. Het tijdsverloop van 10 dagen voor invoeren van nieuwe varkens werkt belemmerend.

UTRECHT.

Wil geen algemeene onteigening.

1	J. J. F. Hartmann	Loenen	Neen.
2	G. Goosen	Houten	Niet wenschelijk.

GELDERLAND.

De meeningen verschillen.

1	F. Mos	Elburg	Neen.
2	T. G. J. Wight	Harderwijk	Gestorven dieren hebben nog waarde en daarom zou de Staat ze moeten onteigenen en vergoeden. Het gesmolten vet kan door toevoeging voor de consumtie ongeschikt worden gemaakt. Onteigening van zieke en gezonde dieren is onzin.
3	E. Overbosch	Zutfen	Neen.
4	J. T. van Lohuizen	Winterswijk	In sommige gevallen.
5	F. W. van Dulm	Arnhem	Voor gezonde $\frac{3}{4}$ der waarde. Zieke de helft.
6	M. G. de Bruin	Zalt-Bommel	Er is in voorzien in bijzondere gevallen. Algemeen niet gewenscht. Ruime toepassing voor huidvergoeding.
7	J. M. van Nieuwenhuijzen	Gendringen	Niet wenschelijk. Ook zal het de aangifte niet in de hand werken. Flinke bekeuring is beter!

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
8	D. Schurink	Hummelo	Wenschelijk ter bevordering van betere aangifte en als billijkheid tegenover eigenaren die hun gestorven vee te gelde maken.
9	H. C. Reimers	Wageningen	Gebiedend noodzakelijk.
10	H. J. C. van Lent	Wamel	Tegen algemeene onteigening. Men zou een soort premie toekennen voor spoedige aangifte.

OVERIJSEL.

Wil geen algemeene onteigening.

1	R. Kattenwinkel	Wijhe	Neen. Art. 64 is vrijgevig genoeg.
2	F. S. J. Veeze	Enschede	Neen.

DRENTE.

Tegen algemeene onteigening.

1	H. Mos	Assen	Verdiert weinig aanbeveling. Men zou onteigening niet voor den dood kunnen uitvoeren.
2	H. Reimers	Dalen	Neen — de tijd der ziekte is te kort, om nog opzettelijk te dooden. Door vroegtijdige noodslachting verliest men luttel waarde.
3	J. M. A. van Nes	Zuidlaren	Dan alleen is de boer genegen mee te werken.
4	H. A. Kroes	Dieverbrug	Bij wijze van proef, bij het eerste uitbreken der ziekte.

FRIESLAND.

Heeft zoowel besliste voor en tegenstanders, als middelaars.

1	J. Vollema	Winsum	Zeer wenschelijk om nauwkeurige aangifte te krijgen.
2	J. Plet	Heerenveen	Ja, om de aangifte. Financieele bezwaren.
3	M. A. Hibma Jr.	Franeker	Ja.
4	F. Boerhave	Oosterwolde	Neen.
5	J. H. de Boer	Wolvega	Neen.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
6	R. Boer Hzn.	St. Anna Parochie	Als proef is het offer te groot.
7	H. Veenstra	Huizum	't Is nutteloos. Eerst beperken tot kleinen kring, dan misschien overgaan tot onteigening.

GRONINGEN.

Men wil vrij algemeen onteigening toepassen.

1	K. J. F. Laméris	Warffum	Ja, volle waarde van het als gezond aangemerkte dier.
2	M. Smit	Veendam	Zal goed zijn, mits flinke ontsmetting volgt.
3	H. H. Huizinga	Appingedam	Ja, bij wijze van proef.
4	J. Doornbos	Schildwolde	Ja, als het ernst is de ziekte uit te roeien.

BIJLAGE VI.

VRAAG IV. Wat is uw oordeel omtrent de inenting als voorbehoedmiddel en de wettelijke bepalingen daaromtrent?

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

NOORDHOLLAND.

Over het algemeen entingen (proef) gewenscht.

1	D. van der Sluijs	Amsterdam	Kan goede vruchten afwerpen. Entproef op groote schaal zeer gewenscht. Levert dit goede resultaten, dan enting verplichtend stellen.
2	W. H. Lampe	Purmerend	Ongunstig.
3	F. M. de Leur	Weesp	Inentingën kunnen resultaten geven, indien de entstof door het Rijk verstrekt wordt en de lastige bepalingen door andere worden vervangen.
4	J. W. Roeloffs	Texel	Bij het optreden der ziekte alle varkens in den omtrek enten.
5	J. Rempt	Alkmaar	Zeer heilzaam. Geen proefneming gedaan. Entingen altijd op 's Rijks kosten voor eigenaars die zulks wenschen.
6	J. M. Pillroth	Hoorn	Nog niet voldoende toegepast.

ZUIDHOLLAND.

Enting niet gewenscht.

1	D. van Hulst	Nieuwveen	Geen ondervinding — werkt zij goed, dan verplichtend stellen.
2	F. A. Deijermans	Dirksland	Ondertoonbaar.
3	P. A. Goedhart	Meerkerk	Geen inenting. Er zouden meer door de enting dan door de ziekte sterven. Ten minste in mijn omtrek.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

ZEELAND.

Men huivert een definitief oordeel uit te spreken
(proeven gewenscht).

1	M. Luteijn Mazure	Oostburg	Proefenting.
2	M. Lucieer	IJzendijke	Proefeningen gewenscht.
3	E. L. v. Mervenné	Goes	Niet over oordeelen.
4	C. Mazure	Middelburg	Nog geen gevestigde overtuiging.
5	J. Z. Risch	Scherpenisse	De enting levert te veel moeilijkheden op in de praktijk, wanneer zij op verschillende hoeven wordt uitgevoerd.
6	A. H. Geluk	Elkerzee	't Lijkt mij goed.

NOORDBRABANT.

Proefnemingen gewenscht.

1	W. J. Paimans	Oss	Proefnemingen op groote schaal gewenscht.
2	A. J. Vlamings	's Hertogenbosch	Op groote schaal op 's Rijks kosten. Gestorven dieren vergoeden door den Staat.
3	J. Köhler	Almkerk	Niet goed.
4	P. A. F. H. Boots	Tilburg	} Durven geen zelfstandig oordeel vellen.
5	P. F. Michels	Heusden	
6	H. A. den Engelse	Dinteloord	Proefneming op groote schaal.
7	A. Bierman	Helmond	Bij algemeene eruptie verplichtend stellen. Het Rijk de gestorven dieren vergoeden. Eerst alles proef.
8	P. den Ouden	Zevenbergen	Inenting ondersteunen van Staatswege.

LIMBURG.

Er wordt niet veel van gezegd.

1	H. J. Lemmens	Schimmert	Bij gunstig advies van den districtsveearts moest kennisgeving aan den burgemeester voldoende zijn.
2	J. H. Nuss	Heerlen	Denkelijk wel.
3	T. A. L. Beel	Venraay	Onbeslist.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
-----	-------	-------------	-----------

UTRECHT.

Als in Limburg.

1	J. J. F. Hartmann	Loenen	Geen oordeel.
2	G. Goosen	Houten	Entproeven op groote schaal gewenscht.

GELDERLAND.

Men verwacht veel van goede entingen.

1	W. J. G. Meerstadt	Gorssel	Proefneming gewenscht.
2	G. J. Eggink	Twelloo	Inenting onnoodig, omdat de ziekte niet telken jare heerscht.
3	F. Mos	Elburg	Algemeene noodenting verplichtend ingevoerd.
4	T. G. J. Wight	Harderwijk	Moet aan particulieren worden overgelaten, omdat varkensziekte nooit algemeen heerscht.
5	E. Overbosch	Zutfen	Inenting ondersteunen van Staatswege.
6	F. W. van Dulm	Arnhem	Als de maatregelen van ontsmetting en verbranding goed geschieden, is enting overbodig.
7	J. M. van Nieuwenhuijzen	Gendringen	Enting niet volkomen te vertrouwen, wegens het sterven der geënte dieren en de niet volkomen immuniteit.
8	D. Schurink	Hummelo	Gunstig, mits de proefnemingen gedaan worden in het voorjaar. Inenting onder contrôle der wet.
9	H. C. Reimers	Wageningen	Gunstig, mits voorzichtig uitgevoerd. Staatsinenting. Lastige bepalingen doen vervallen. Toezicht op de geënte varkens door een geëxamineerd veearts, die de enting verrichtte en kennisgeving aan den burgemeester. De eigenaar zal ook wel oppassen. Dieren, tengevolge der enting gestorven, doen vergoeden.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
10	H. J. C. van Lent	Wamel	Goede entingen hebben succes. Zoo de enting gunstig werkt, dan deze facultatief stellen. Schadevergoeding voor aan enting gestorven varkens.

OVERIJSEL.

Het Rijk moet proeven nemen of deze helpen bevorderen.

1	R. Kattenwinkel	Wijhe	Blijken de resultaten der proeven gunstig, dan moeten regeeringsmaatregelen de inenting helpen bevorderen.
2	F. S. J. Veeze	Enschede	Proeven op groote schaal, op kosten van het Rijk. Zijn de resultaten gunstig, dan verplichtend stellen.

DRENTE.

Oordeel verschillend.

1	H. Mos	Assen	Verwacht er niet veel van.
2	H. Reimers	Dalen	Zal nimmer opgang vinden om de kosten en de formaliteiten. Geen vaccinatedwang.
3	J. M. A. van Nes	Zuidlaren	Resultaten pleiten er voor. Verplichte enting noodzakelijk.
4	H. A. Kroes	Dieverbrug	Goede proefnemingen noodzakelijk. Kan het eenigszins, dan de wettelijke bepalingen verzachten.

FRIESLAND.

Men verwacht veel van enting.

1	J. Vollema	Winsum	Uit eigen ervaring weet ik niets. De verslagen zijn gunstig. Wettelijke bepalingen geen bezwaren.
---	------------	--------	---

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
2	J. Plet	Heerenveen	Inenting verdient de voorkeur boven wettelijke bepalingen. Gestorven dieren vergoeden.
3	M. A. Hibma Jr.	Franeker	Geen zeker oordeel.
4	F. Boerhave	Oosterwolde	Afdoend middel. Van Rijkswegen in de hand werken. Gestorven varkens vergoeden. Desnoods inenting verplichtend stellen.
5	J. Attema	Koudum	Entproef op groote schaal zeer gewenscht.
6	J. H. de Boer	Wolvega	Ziet er veel van te moeten. 't Moet geschieden op 's Rijks kosten en de gestorven entdieren moeten worden vergoed.
7	R. Boer Hzn.	St. Anna Parochie	Enting als voorbehoedmiddel goed. De bepalingen daaromtrent hebben weinig reden van bestaan.
8	H. Veenstra	Huizum	De enting heeft toekomst. Tegen wettelijke bepalingen geen bedenkingen.

GRONINGEN.

Men heeft veel geënt met goed resultaat.

1	K. J. F. Laméris	Warffum	Mijn resultaten zijn tot nog toe gunstig.
2	A. W. Heydema	Groningen	Verbod van vervoer opheffen.
3	H. H. Huizinga	Appingedam	Pas inenting verricht, te weinig er aan gedaan.
4	J. Doornbos	Schildwolde	Van 38 geënten stierf 1. 3 flinke reactie op de 1 ^e enting. Van 14 geënten stierf 1. 8 hevige reactie. Entstof niet te vertrouwen. Wettelijke bepalingen overdreven.

BIJLAGE VII.

Vergelijkende lijst betreffende de aangiften in 1888 en 1889,

V. Worden de gevallen van varkens-

VI. Geschiedde zulks in 1889 even goed

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
NOORD HO			
Hier wordt over het algemeen goed aangegeven en			
1	D. van der Sluijs	Amsterdam	Aangifte aan het abbatoir goed.
2	W. H. Lampe	Purmerend	Ja en neen.
3	F. M. de Leur	Weesp	Huis aan huis varkensziekte. Niemand geeft aan. Zooveel mogelijk de gezonde dieren nog verkocht in Amsterdam.
4	J. W. Roeloffs	Texel	Laat niet te wenschen over.
5	J. Rempt	Alkmaar	In vorige standplaats goed aangegeven. Enkele gemeenten verzwegen met opzet.
6	J. H. van Oijen	Haarlem	Goed aangegeven.
7	J. M. Billroth	Hoorn	» »

ZUID HO

Over het algemeen goede aangifte; in

1	D. van Hulst	Nieuwveen	In de meeste gevallen aangifte.
2	W. F. Altevogt	Zuidland (Klaaswaal)	Menig geval verzwegen (Zuidland).
3	Th. G. van Rijssel	Dordrecht (Klaaswaal)	Vrij goede aangifte (Klaaswaal).
4	G. J. C. van der Starp	Gorinchem	Enkele twijfelachtige gevallen worden aangegeven.
5	H. van Aken	's Gravenhage	In 1889 goede aangifte, over 1888 niet bekend.
6	F. A. Deijermans	Dirksland	Voor zoover ik kan nagaan goed.
7	P. A. Goedhart	Meerkerk	Zou bij uitbreken geschieden.

89, bevattende de antwoorden op de vraagpunten V en VI, n. 1.
 ns- ziekte in Uwe omgeving aangegeven?
 oed als in 1888?

	Goede aangifte.	Slechte aangifte.	Geen aangifte.	Verhouding der aangiften in 1888 en 1889.
--	-----------------	-------------------	----------------	---

RD HOLLAND.

en voornamelijk in 1889 beter dan in 1888.

bir	Plaatselijk goed.	—	—	Even goed.
	—	I	—	In 1889 beter dan in 1888.
ce.				
o-				
og				
er.	—	—	I	Even slecht.
ed	I	—	—	In 1889 goed, in 1888 bijna geen ziekte.
en				
	—	I	—	In 1889 beter dan in 1888.
	I	—	—	» » » » » »
	I	—	—	» » » » » »

ID HOLLAND.

te; in 1889 beter dan in 1888.

te.	I	—	—	In 1889 nog beter dan in 1888.
d-	—	I	—	» » even slecht als in 1888.
s-	I	—	—	In 1889 evengoed als in 1888.
en	—	I	—	
er	I	—	—	Vergelijking ontbreekt.
an	I	—	—	In 1889 beter dan in 1888.
n.	—	—	—	

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
Z E E L A			
Slechte aangifte. In 1889 weinig verbetering te bespeuren.			
1	M. Lucier	IJzendijke	Hier wel, dáár niet, afhankelijk van H.H. Burgemeesters.
2	E. L. van Mervennée	Goes	Niet altijd. 't Hangt van burgemeesters en politie af.
3	C. Mazure	Middelburg	Ja, maar meer verzwegen.
4	J. Z. Risch	Scherpenisse	Ja.
5	A. H. Geluk	Elkerzee	Slecht. (Burgemeesters negeeren de aangiften).

N O O R D B R			
Vrij algemeen slechte aangifte; in 1889			
1	W. J. Paimans	Oss	Ik vermoed slecht.
2	A. J. Vlamings	'sHertogenbosch	Goed en slecht, afhangende van het oordeel der burgemeesters omtrent de doelmatigheid der bepalingen.
3	J. Köhler	Almkerk	Aangifte is zeldzaamheid. Heeft men het eens gedaan — dan nooit meer.
4	P. A. F. H. Boots	Tilburg	Meeste gevallen niet aangegeven.
5	P. F. Michels	Heusden	In veel gevallen niet. Misschien wel bij wetswijziging.
6	H. A. de Engelse	Dinteloord	Vrij nauwkeurig in deze gemeente.
7	A. Bierman	Helmond	Veel gevallen aangegeven.
8	P. den Ouden	Zevenbergen	Vrij algemeen.

L I M B U			
Geen aangifte in 1889			
1	H. J. Lemmens	Schimmert	Neen, ook wordt er geen veearts bij geroepen.
2	J. H. Nuss	Heerlen	Hier bestaan geen wettelijke bepalingen!!
3	T. A. L. Beel	Venraay	Geen aangifte.

U T I			
Goed en slecht. Zeer waarschijnlijk in 1889			
1	J. J. F. Hartmann	Loenen	Ja.
2	H. van der Linden	Mijdrecht	Lastig te beantwoorden voor een plaatsvervangend districts-veearts.
3	G. Goosen	Houten	Soms aangegeven.

	Goede aangifte.	Slechte aangifte.	Geen aangifte.	Verhouding der aangiften in 1888 en 1889.
E E L A N D.				
ren.	Veel klachten over burgemeesters en politie.			
man- ners. our-	—	I	—	In 1889 kwam de ziekte niet voor.
	—	I	—	In 1889 beter dan in 1888.
	—	I	—	In 1888 » » » 1889.
gee-	I	—	—	In 1888 even goed als in 1889.
	—	I	—	In 1888 beter dan in 1889.
R D B R A B A N T.				
889	even slecht als — of slechter dan in 1888.			
nde	—	I	—	In 1889 even slecht als in 1888.
ees- eiā	—	I	—	In 1889 even slecht als in 1888.
ceft lan	—	I	—	In 1889 even slecht als in 1888.
ge-	—	I	—	In 1889 slechter dan in 1888.
ien	—	I	—	In 1889 slechter dan in 1888.
ge-	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
	I	—	—	In 1889 gelijk als in 1888.
	I	—	—	In 1889 gelijk als in 1888.
I M B U R G.				
in	1888 noch in 1889.			
ee-	—	—	I	In 1889 gelijk als in 1888.
jke	—	—	I	In 1889 gelijk als in 1888.
	—	—	I	In 1889 gelijk als in 1888.
U T R E C H T.				
in	1889 slechter dan in 1888.			
oor	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
cts-	—	—	—	In 1888 beter dan in 1889. Er waren meer aangiften.
	—	I	—	In 1889 slechter dan in 1888.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.	G aa
-----	-------	-------------	-----------	---------

GELDERLA

Tegenover veel opgaven van goede aangiften, ook veel
Over het geheel is de stand van zaken

1	W. J. G. Meerstadt	Gorssel	Geen ontduiking bekend.
2	G. J. Eggink	Twelloo	Meldt niets omtrent aangifte.
3	F. Mos	Elburg	Vrij geregeld.
4	T. G. J. Wight	Harderwijk	Goed en slecht (naar de plaats).
5	E. Overbosch	Zutfen	Ja.
6	J. F. van Lohuizen	Winterswijk	Goed en slecht (naar de plaats).
7	W. de Beijl	Barneveld	Meest geen aangifte.
8	F. W. van Dulm	Arnhem	Ja en neen.
9	M. G. de Bruin	Zalt-Bommel	Goed aangegeven.
10	J.M. van Nieuwenhuijzen	Genderingen	Tamelijk goed in 1889.
11	D. Schurink	Hummelo	Vrij goed aangegeven.
12	H. C. Reimers	Wageningen	Van aangifte niets bekend.
13	H. J. C. van Lent	Wamel	Slechte aangifte.

OVER IJS

Te weinig om gevolg te trek

1	R. Kattenwinkel	Wijhe	In de 2 laatste jaren niet voorgekomen.
2	F. S. J. Veeze	Enschede	Niet algemeen aangegeven.

DRENTE

Over het algemeen sle

1	H. Mos	Assen	Ik geloof van goed.
2	H. Reimers	Dalen	In 2 jaar bijna niet van aan- gifte gehoord.
3	J. M. A. van Nes	Zuidlaren	Hoogst zelden.
4	J. Tietema	Peize	Eenige gevallen aangegeven.
5	H. A. Kroes	Dieverbrug	Ziekte heerschte in 1888 veel sterker dan in 1889; in geen der beide jaren werden veel ge- vallen verzwegen — ten minste niet in mijn omgeving.

	Goede aangifte.	Slechte aangifte.	Geen aangifte.	Verhouding der aangiften in 1888 en 1889.
ERLAND.				
ook veel waar weinig of niet wordt aangegeven.				
van zaken in 1889 gelijk aan die in 1888.				
	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
te.	—	—	—	
	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
ts).	—	I	—	In 1889 gelijk als in 1888.
	I	—	—	In 1889 best.
ts).	—	I	—	In 1889 gelijk als in 1888.
	—	I	—	Geen vergelijking gemaakt.
	—	I	—	Geen vergelijking.
	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
	I?	—	—	In 1889 goed.
	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
	—	—	I?	Vermoedt dat de aangifte van jaar tot jaar vermindert.
	—	I	—	In 1889 slechter dan in 1888.

ERIJSEL.

lg trekking te maken.

iet	—	—	—	
	—	I	—	Onbekend.

NTE.

en slechte aangifte.

n-	I	—	—	In 1889 even goed als in 1888.
	—	I	—	In 1889 gelijk als in 1888.
	—	I	—	In 1889 slechter dan in 1888.
n. el en e- te	—	I	—	Geen vergelijking gemaakt.
	I	—	—	In 1889 gelijk als in 1888.

No.	Naam.	Woonplaats.	Antwoord.
FRIESE			
Vrij algemeen slechte aangifte; in 1888 nog			
1	J. Vollema	Winsum	Lang niet alle gevallen.
2	J. Plet	Heerenveen	Ja.
3	M. A. Hibma Jr.	Franeker	In veel gevallen niet.
4	F. Boerhave	Oosterwolde	Aangifte gering.
5	J. Attema	Koudum	20% ongeveer.
6	J. H. de Boer	Wolvega	Weinig aangifte.
7	R. Boer Hzn.	St. Anna Parochie	Vrij algemeen aangegeven in
8	H. Veenstra	Huizum	1888. Tamelijk.

GRONINGE			
Algemeen slechte aangifte in 1888 en in 1889 Op			
1	K. J. F. Laméris	Warffum	In den regel niet.
2	M. Smit	Veendam	Niet alle gevallen worden aangegeven.
3	A. W. Heydema	Groningen	Aangifte gering.
4	H. H. Huizinga	Appingedam	Niet alle gevallen aangegeven.
5	J. Doornbos	Schildwolde	Neen, geen enkel, ten minste in 1889 niet.

Goede aangifte.	Slechte aangifte.	Geen aangifte.	Verhouding der aangiften in 1888 en 1889.
-----------------	-------------------	----------------	---

LELAND.

1889 nog slechter dan in 1888.

—	1	—	In 1889 slechter dan in 1888.
1	—	—	Volgens de cijfers in 1889 minder aangifte, doch de ziekte heerschte ook minder.
—	1	—	In 1889 slechter dan in 1888.
—	1	—	In 1889 gelijk als in 1888.
—	1	—	In 1889 slechter dan in 1888.
—	1	—	In 1889 beter dan in 1888, doch 1890 minder dan in 1889.
—	1	—	In 1889 minder dan in 1888,
—	1	—	om de tegenw. v. burgemeesters. Van 1888 weet ik niet.

INGEN.

1889 Op enkele plaatsen in 1889 eenige verbetering.

—	1	—	In 1889 slechter dan in 1888.
—	1	—	In 1889 gelijk als in 1888.
—	1	—	Geen vergelijking.
—	1	—	In 1889 beter dan in 1888.
—	—	—	In 1888 drie gevallen.
—	—	1	In 1889 geen een.

BIJLAGE VIII.**BIJZONDERHEDEN.**

N a a m.	Woonplaats.	A n t w o o r d.
H. Reimers	Dalen	<p>Als de boeren aangeven, kunnen zij certificaat van gezondheid krijgen en dan is Duitschland voor hen gesloten.</p> <p>Vraag: Is er wel eens een juiste analyse gemaakt tusschen het bloed van een gezond varken en van een, aan de ziekte gestorven?</p> <p>Ik stel mij voor, dat het ijzer langzaam uit het bloed wordt verwijderd door de neutraliseering van te veel zuren, die in het bloed worden opgenomen. Mist het bloed dien prikkel, dan sterft het dier aan verlamming. Kan nu zulk een toestand bij het leven ook bacterien te voorschijn roepen, waaraan de besmetting moet worden toegeschreven?</p>
W. H. Lampe	Purmerend	<p>Sterke ontwikkeling van cryptogamen in de spoeling gedurende den zomer en als gevolg: septicaemie en bloed-dyscrasie.</p>
K. J. F. Laméris	Warffum	<p>De ziekte komt hier in Juli en Augustus bij vochtig warm weer zeer veelvuldig voor. Roofst soms in enkele dagen genoegzaam alle varkens weg.</p>
J. H. Nuss	Heerlen	<p>Komt slechts sporadisch voor. Veearts wordt er niet bijgeroepen. Direct slachten. Ze zeggen hier: het bekommt de Braüne. Vertoonen zich roode vlekken, dan wordt de</p>

N a a m.	Woonplaats.	A n t w o o r d.
T. G. J. Wight	Harderwijk	veearts geraadpleegd. Behandeling met sterke zeeploogwassching (warm), daarbij een antisepticum. Drinken van zure melk met een oplossing van sulph. magn. Krullen van dennenhout als strooisel. Zelden een varken bezweken.
K. F. Wiersum	Groningen	Als voorbehoedmiddel: acid. arsenicosum in homoöpatische dosis.
J. H. de Boer	Wolvega	Sedert de wet is de beenbreekziekte hier opmerkelijk toegenomen.
Jb. Blaauw Azn.	De Rijk	De entingen konden niet geschieden, omdat de heer Poels geen entstof stuurde, ofschoon die reeds voor 6 weken besteld was.
T. A. L. Beel	Venraay	Bloedvarkens maken is rationeel. Er wordt echter meê geknoeid.
A. H. Geluk	Elkerzee	Wil preventieve desinfectie met carbolzuur en heeft daarvan gunstige resultaten gezien. Creoline inwendig. Uitwendig koud houden.
H. van Aken	's Gravenhage	Een burgemeester in Zeeland draagt de keuring op aan een gewoon slager en neemt van desinfectie geen notitie. Als voorbehoedmiddel (ook geneesmiddel): acid. carbol. crystal. pur. 5 ⁰ / ₀ .
M. Luteijn Mazure	Oostburg	Aangeven aan het commissariaat van politie, omdat het raadhuys te vaak gesloten is. De ziekte ontstaat na invoering van vreemde rassen en na snelmesting, dus — regeling der teelt.

BIJLAGE IX.

LANDBOUW-MAATSCHAPPIJEN.

Vraag.	N a a m.	Gevestigd.	Antwoord.
I	Vereeniging	Wieringerwaard	Zeer noodig. Maatregelen noodig. De tegenwoordige zijn verkeerd.
I	M. v. Landbouw	Friesland	
I	Afd. Zijpe	Zijpe	Ja.
I	Zeeuwsche Mpij.	Walcheren (afd.)	Ja.
I	Hol.Maatschappij	Hoorn (afd.)	Ja, krachtige.
I	M. v. Landbouw	Vollenhove	Ja.
II		Wieringerwaard	Gedeeltelijke of geheele vergoeding. Ja, de landbouwers moeten zelf de verdachte of zieke dieren afmaken. Anders verloopt er te veel tijd.
II		Friesland	
II		Zijpe	Ja.
II		Hoorn	Te weinig personeel.
III		Wieringerwaard	Laat de beoordeeling aan deskundigen over.
III		Walcheren	Neen.
III		Hoorn	Ja.
III		Friesland	Te kostbaar; bij afgekeurde varkens wel vergoeding.
III		Zijpe	Noodig.
IV		Wieringerwaard	Enting wenschelijk.
IV		Hoorn	Nog geen opinie.
IV		Friesland	Ziet het nut niet in van toestemming, benoodigd voor het nemen van proeven. Oordeel over enting gunstig.
IV		Zijpe	Niet bevoegd.
V en VI		Wieringerwaard	Geen genoegzame aangifte.
V en VI		Hoorn	Laat hier en daar te wenschen over.
V en VI		Walcheren	Laat te wenschen over.
V en VI		Friesland	De meeste gevallen worden verzwegen.

